

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
**«ПРАВО, ДЕРЖАВА
ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО
В УМОВАХ СИСТЕМНИХ РЕФОРМ»**
(15-16 вересня 2017 року)

Одеса
2017

УДК 342(063)
ББК 67.3я43
П 68

Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15-16 вересня 2017 року). – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 112 с.
ISBN 978-966-916-349-3

У збірнику представлені матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ». Розглядаються загальні питання історії та теорії держави та права, міжнародного публічного та приватного права, цивільного, сімейного, житлового, адміністративного права та процесу, кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться юридичною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 342(063)
ББК 67.3я43

ISBN 978-966-916-349-3

© Колектив авторів, 2017
© Видавничий дім «Гельветика», 2017

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Левчук Ю.М. СУДОВІ ВИТРАТИ ЗА СУДОВОЮ РЕФОРМОЮ 1864 РОКУ	6
Ортинська Н.В. СТАТУС НЕПОВНОЛІТНЬОГО В УМОВАХ МОДИФІКАЦІЇ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН	9
Шевела В.О. СУДОУСТРІЙ ТА СУДОВИЙ ПРОЦЕС ЗА ЛИТОВСЬКИМИ СТАТУТАМИ.....	12

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Самусь А.В. КРИМСЬКА КРИЗА ТА СЬОГОДНІШНІЙ СТАТУС КРИМУ З ПОЗИЦІЇ ТА У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.....	15
---	----

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

Попова І.Є. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ, ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ.....	19
---	----

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Бабаскін А.Ю. ПРО НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗМІРУ ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК ЗА ДОГОВОРАМИ ПРО СПОЖИВЧИЙ КРЕДИТ	23
Майка Н.В. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ В МЕХАНІЗМІ ВИНИКНЕННЯ РЕЧОВИХ ПРАВ НА ЧУЖЕ НЕРУХОМЕ МАЙНО.....	28
Новікова Н.А. ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА КІНЦЕВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗАНЬ СВИДКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	31
Работинська В.О. РОЗВИТОК ПРИНЦИПУ ГЛАСНОСТІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ПЕРІОД ЦАРСЬКОЇ РОСІЇ	35

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Гамбулова А.С. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	40
Роль А.В. ПОНЯТТЯ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЙОГО ВИДИ	42

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

Жуков М.С. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВИХ НОРМ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	47
Ковальчук О.В. ЗАГРОЗИ АРХІВНИМ ДОКУМЕНТАМ ТА ЗАХИСТ ВІД НИХ.....	49
Коваль І.О. ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	52
Ковтун Л.Ю. ЩОДО ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ	56
Кучмай Є.В., Власюк В.М. ЕКСПЕРТИЗА ЦІННОСТІ ДОКУМЕНТІВ: ЗАВДАННЯ, ПРИНЦИПИ, КРИТЕРІЇ	59
Пасько Т.Г. ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНШИХ УЧАСНИКІВ НЕВИЇЗНИХ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК	62
Поліщук О.В. ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	66
Савчук Л.В., Перканюк Я.О. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ІНТЕРНЕТ ПРОСТОРУ.....	70
Сарибаєва Г.М. ПЕРЕДСИСТЕМАТИЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ЗАКОНОДАВСТВА МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ	74
Слабунова І.В. КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ	76
Шумейко І.В. ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	79

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО,
КРИМІНОЛОГІЯ**

Крикушенко О.Г.
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИМІР УКРАЇНИ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ
ТА ВІДВІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ..... 84

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, СУДОВІ
ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ**

Ковалевська Є.В.
ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА-МЕДИКА
ТА ЕКСПЕРТА В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ 90

Павелко Ю.Р.
ФОРМУВАННЯ ПРИВАТНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАРАЖЕННЯМ ВІРУСОМ ІМУНОДЕФЦИТУ ЛЮДИНИ
ЧИ ІНШОЮ НЕВИЛКОВНОЮ ІНФЕКЦІЙНОЮ ХВОРОБОЮ
АБО ВЕНЕРИЧНОЮ ХВОРОБОЮ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ..... 94

Починок В.М.
РЕАЛІЗАЦІЯ ФОРМ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ 96

Назаренко О.Л.
КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ 100

Назаренко О.Л.
ПРАВОВА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ 104

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Левчук Ю.М.

аспірантка,

*Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки*

СУДОВІ ВИТРАТИ ЗА СУДОВОЮ РЕФОРМОЮ 1864 РОКУ

Судові витрати – це витрати грошового характеру, які пов’язані з розглядом справи в суді та виконанням судового рішення. В контексті судової реформи 1864 року, що була проведена в Російській імперії, судові витрати стосувались як цивільного, так і кримінального провадження в мирових судах та судах загальної юрисдикції: в окружних судах, як судах першої інстанції, в судових палатах, як судах апеляційної інстанції, в касаційних департаментах Сенату, як – касаційної інстанції. Розмір, різновиди та порядок стягнення судових витрат регламентувався Судовими статутами, зокрема, Статутом цивільного судочинства та Статутом кримінального судочинства.

Судові витрати, згідно з Статутом цивільного судочинства, поділялись на чотири види: гербове мито, судове мито, канцелярське мито, збори по провадженню справи [1]. Гербове мито включало в себе плату за гербовий папір. Гербовий папір використовувався для звернень до судових палат, видачі рішень, видачі копій рішень та довідок. Судове мито стягувалось за подання позову чи апеляційної скарги. Судове мито обраховувалось в сумі 50 копійок з кожних ста рублів ціни позову. Це стосувалось і апеляційних скарг. У позовах, де ціна була відсутня, сума мита становила від 1 до 50 рублів. Канцелярське мито включало в себе плату за видачу виконавчих листів, копій документів, довідок тощо. Канцелярське мито становило 20 копійок за аркуш, на якому вміщувалось 25 рядків, які й рахували за одну сторінку. Збір по провадженню справи стягувався на користь експертів, свідків, приставів, відрядження членів судового відомства тощо. Зокрема, експерти могли клопотати про відшкодування їм від 25 коп. до 25 рублів за свою роботу в ході судового процесу. Свідки теж отримували винагороду, коли змушені були з’явитись в судове засідання, відриваючись від основного

місця роботи. Члени суду в разі відрядження отримували добові та квартирні гроші [1].

Зокрема, сплата гербового мита, як і інших різновидів судових витрат, була обов'язковою, за несплату карали в ході цивільного провадження по справі. Справа по обвинуваченню київського нотаріуса Завистовського у засвідченні довіреності без сплати гербового мита пряме тому підтвердження [2, арк. 14]. У справі містяться матеріали розгляду справи Київським окружним судом, пояснення сторін по справі, рапорт та квитанції, журнал засідань, апеляційна скарга, опис справи та рішення Київської судової палати про закриття справи та залишення в силі рішення окружного суду.

Цікавим в контексті судових витрат в ході цивільного провадження, на наш погляд, виступало «право бідності» – право, що надавалось державою для бідного населення, що не в змозі було нести тягар судових витрат. Воно полягало в тому, що у випадку виграшу справи, судові витрати стягувались з обвинуваченого, а у випадку програшу – з присудженого майна. Скористатись таким, на перший погляд, гуманним правом могли лише громадяни одноосібно. А особливістю, для прикладу, Південно-Західного регіону імперії було саме колективне звернення селян за захистом своїх порушених прав, що, в свою чергу, унеможливлювало скористатись правом бідності.

Судові витрати по кримінальним справам, за ст. 976 Статуту кримінального судочинства, оплачувались з сум, якими розпоряджався уряд імперії. У деяких випадках судові витрати оплачували обвинувачені, а коли вони були не в змозі це зробити у зв'язку з фінансовим становищем, судові витрати компенсувались за рахунок державної казни. До судових витрат відносили суми на дорожні витрати в ході здійснення слідства, винагороду свідкам, суми на витрати пересилки речових доказів та їх зберігання, на проведення хімічних та технічних досліджень та на друк оголошень. Зокрема, у справі по звинуваченню селян Горбильова Радомисьького повіту Київської губернії Битюка К. К., Тимошенко Е. С. та ін. у протистоянні судовому приставу при описі їх майна на запит їх орендодавця за 31.03.1890–07.12.1890 рр. [3] міститься постанова по судовим витратам, з якої очевидно, що добові та проїзні гроші для свідків по справі, а саме по 8 рублів 57 коп., що в загальному становить 25 рублів 71 коп., покладались на обвинувачених.

Для незгодних із порядком розподілу судових витрат Статут кримінального судочинства передбачав можливість оспорювання цього

порядку шляхом подання приватної скарги на рішення окружного суду – судовій палаті, а на рішення судової палати – загальним зборам судової палати [4]. Гуманною була норма статті, в якій йшлося про черговість виплати коштів, зокрема, коли у випадку присудження компенсації за спричинення шкоди потерпілому разом із судовими витратами обвинувачуваний зобов'язувався спершу сплатити матеріальну компенсацію потерпілому, а вже потім судові витрати.

Таким чином, інститут судових витрат за судовою реформою 1864 року був гуманним з формальної точки зору, наділявся компенсаційною функцією – за загальним правилом, спрямовував кошти на забезпечення існування судової влади в імперії. З іншого боку, через великі непосильні для кожної верстви населення розміри судових витрат, інститут судових витрат блокував доступ до системи правосуддя незаможній частині громадян, що нівелювало основоположні принципи реформи суду ХІХ століття.

Список використаних джерел:

1. Судебные Уставы 20 ноября 1864 года, с изложением рассуждений, на коих они основаны. Часть третья. – СПб., 1887 г.
2. Центральний державний історичний архів України у місті Києві. – фонд 318, опис 2, справа 151 Справа по обвинуваченню київського нотаріуса Завистовського у засвідченні довіреності без сплати гербового мита, 14 арк.
3. ЦДАК України. – фонд 318, опис 1, справа 12 Справа по звинуваченню селян Горбильова Радомисльського повіту Київської губернії Битюка К. К., Тимошенко Е. С. та ін. у протистоянні судовому приставу при описі їх майна на запит їх орендодавця за 31.03.1890 – 07.12.1890 рр. з матеріалами слідства.
4. Судебные Уставы 20 ноября 1864 года, с изложением рассуждений, на коих они основаны. Часть вторая. – СПб., 1887 г.

Ортинська Н.В.

*кандидат юридичних наук, асистент,
ІНПП Національного університету «Львівська політехніка»*

СТАТУС НЕПОВНОЛІТНЬОГО В УМОВАХ МОДИФІКАЦІЇ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Сім'я є основою суспільства, де не тільки виховуються неповнолітній, але й розвиваються їх творчі нахили, відбувається соціалізація та формується поведінкова складова. Неповнолітні наслідують модель соціальної комунікації батьків. Сім'я, практично завжди, була елементом суспільства, але фахівці у сфері гуманітарних наук, як-то психологи, соціологи, педагоги, досі ведуть дискусії щодо поняття «сім'я». Дискусії поновилися з новою силою, в зв'язку з явищем, що спричинила глобалізація – «кризою патріархальної сім'ї».

Жінки отримують рівні можливості для освіти та працевлаштування, в наслідок чого займають активну соціальну позицію. Жінки порівнюються з чоловіками, і навіть випереджають їх за рівнем освіти, від якого багато в чому залежить професійна кар'єра і соціальні можливості [1, с. 99–101]. Народження та виховання дітей вже не виступає основним завданням фемінізованого молодого покоління.

Вважаємо, що саме в межах проблеми зміни ролей необхідно розглядати питання поширеного нині «цивільного шлюбу», або як прийнято у народному фольклорі – «житті на віру». За оцінкою експертів таких пар за різними оцінками від 5% до 22% молодого покоління. Вважаємо, що цивільні шлюби безпосередньо зумовлені глобалізаційними змінами. В дореволюційній Росії, наприклад, у 1897 році лише 4% жінок та 3% чоловіків віком від 40 до 50 років були неодруженими або холостяками. В шлюб не вступали лише каліки, дефективні та ті, хто йшов у ченці» [2, с. 261].

Оцінка сімейних відносин між таким подружжям різна, оскільки переважно жінки вважають себе одруженими, а чоловіки вільними. Виховання неповнолітніх має деформацію, ним зазвичай займається жінка, підлітки позбавлені батьківської уваги. Такого роду вільні стосунки призводять до відсутності стабільності та підвищує нервозність, агресивність неповнолітнього, провокує невпевненість.

Чоловіки втрачають власне патріархальне становище в соціумі та вимушені конкурувати з жінками для досягнення високого соціально-економічного рівня, вказане змінює тип гендерних відносин. Проблеми

гендерної рівності безпосередньо не є суттю нашого дослідження, однак все ж слід звернути увагу на необхідності активізації ролі чоловічої статі у виховних процесах неповнолітніх. Роль батька є настільки важлива для сім'ї, що фінансовими чинниками, чи материнської гіперопікою її не виконати.

Провідні експерти з питань сімейної політики Г. Баркер і П. Павлак дають рекомендації щодо посилення гендерної рівності та супутнього підвищення ефективності роботи з догляду за дітьми та їх виховання. На думку цих авторів, необхідно запровадити: освітню політику, спрямовану на заохочення чоловіків до участі в шкільних справах дітей і догляді за ними протягом дня, та до прямого залучення в процес шкільного викладання (зокрема для цього можуть прислужитися підвищення заробітної платні вчителів і вихователів та активізація спеціальних зусиль із забезпечення привабливості цих професій як сфер чоловічої зайнятості); політику в галузі охорони здоров'я, спрямовану на заохочення чоловіків до піклування про дружин-матерів і народжуваних у шлюбі дітей (включаючи всі аспекти забезпечення репродуктивного та сексуального здоров'я); управлінську політику, що стосується забезпечення засобів до прожиття та скорочення бідності, враховує сімейно-рольову специфіку жінок і чоловіків та водночас потребу досягнення між ними соціально-статусної рівності (ця політика повинна враховувати розмаїтість сімейних конфігурацій, особливі потреби мігрантів і батьків-одинаків, нарешті, мету переходу до спільного контролю за родинними активами та спільного прийняття рішень у межах домогосподарства [3, с. 33–34]. Такі заходи, мають поза територіальну характеристику та особливо актуалізуються в національному політико-правовому житті.

Трансформації освітньо-фінансової сфери призводить до шлюбів у більш зрілому віці або відкладання репродуктивної функції на більш пізній час, молоді люди хочуть «пожити для себе» та зробити належну кар'єру. Така позиція є зрозумілою, однак все ж потрібно пам'ятати про природні фізіологічні особливості жінки та негативні екологічні фактори сьогодення, які спричинені тою ж глобалізацією. Під впливом розвитку науки й техніки жінка отримала можливість контролювати народжуваність, що зменшило домінування чоловіка. Але, з іншого боку, відмова від дітонародження як прояв власної жіночої волі може призвести до значних змін у демографічній сфері [4, с. 12].

В таких сім'ях зазвичай є тільки одна дитина. З погляду не фахівців все ж дивно, що психологи їх прирівнюють до проблемних поряд з тими, де батьки хворіють певною залежністю чи мають тенденцію злочинної

поведінки (У. Тоумен, Р. Ригардсон, А. Адлер). Все ж психологи пояснюють це тим, що збільшення одnodітних сімей зумовлює концентрацію уваги на дитині. Наукові дослідження свідчать, що єдина дитина – це найбільш складний варіант сімейного виховання, подружньої гармонії. Неповнолітній виростає егоцентристом, в нього відсутній соціальний контроль. Нерідко такі неповнолітні мають злочинні детермінації.

Зміна сімейних ролей впливає також на підлітків. Працююча мати не може присвячувати вихованню дитини стільки ж уваги скільки не працююча. Так, згідно з даними соціологічних досліджень, жінка, яка працює, за добу приділяє вихованню дітей 16 хвилин, а у вихідні дні – 30 хвилин. Спілкування батьків із дітьми зводиться переважно до контролю за їхнім навчанням, а сам контроль – до з'ясування того, які оцінки одержав [5, с. 12]. Неповнолітні стають позбавлені уваги та батьківської підтримки.

Зміну традиційності сім'ї на нові типові характеристики, на наш погляд, потрібно сприйняти як доконаний факт. Безумовно з проявами деструктивних асоціальних поведінкових характеристик слід боротися, але з новою соціальною реальністю така боротьба буде не результативною. Тому з погляду удосконалення правової політики необхідний комплексний аналіз проблем сім'ї в умовах глобалізаційних та трансформаційних змін.

Список використаних джерел:

1. Кон И. Меняющиеся мужчины в изменившемся мире / И. Кон // Этнографическая мозаика. – № 6. – 2010. – С. 99–114.
2. Психология семьи: хрестоматия для факультетов психологии, социологии, экономики и журналистики / [научн. ред. и сост. Д. Я. Райгородский]. – Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2002. – 752 с.
3. Barker G. Men, families, gender equality and care work / G. Barker, P. Pawlak // Men in families and family policy in a changing world / UN Department of Economic and Social Affairs; Division for Social Policy and Development. – New York : United Nations, 2011. – P. 9–45.
4. Бега М. Сучасна українська сім'я: причини змін її моделі / М. Бега // Вісник Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка. – К. : КНУ, 2009. – Вип. 91–93 : Філософія. Політологія. – С. 12–15.
5. Галустян Ю. М. Проблеми дітей трудових мігрантів: аналіз ситуації [Текст] / Ю. М. Галустян, І. А. Дорошок [та ін.]. – К. : Міжнар. жіночий правозахисний центр «Ла Страда – Україна» ; Укр. ін-т соц. дослідж. ім. Олександра Яременка ; Кіровоград. юрид. ін-т ; Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2006. – 64 с.

Шевела В.О.

студент,

Полтавський юридичний інститут

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СУДОУСТРІЙ ТА СУДОВИЙ ПРОЦЕС ЗА ЛИТОВСЬКИМИ СТАТУТАМИ

У кожному з Литовських статутів процесуальному праву приділено приблизно чверть статей. Судочинство було однаковим як для кримінальних, так і для цивільних справ. В Першому Литовському статуті процес носив звинувачувально-змагальний характер. Позивач самостійно збирав і надавав до суду докази. Звинувачення на судовому засіданні підтримував також позивач. Подача заяви потерпілим чи його родичами вважалася початком розгляду справи.

Сторони мали широкі процесуальні права: передбачався дозвіл їхнього представництва у суді. Позивач мав право відмовитися від позову в будь-який момент процесу. Право укладення мирової угоди з іншою стороною також належало позивачеві за законом. Проте стосовно найтяжчих злочинів суд та слідство були обов'язковими.

Вже в Другому Литовському статуті 1566 р. з'являються елементи інквізиційного процесу. В статуті прописано, що у деяких випадках рекомендується органам влади не чекати позову потерпілого, а самим розпочинати слідство та притягувати до відповідальності винного. Фактично, реальний обсяг прав сторін процесу залежав від їх станового та майнового положення. Магнати й шляхта мали найбільшу процесуальну правоздатність, напіввільні люди – обмежену, невольні – зовсім не мали [1, с. 199]. У Статуті 1529 року була вперше зазначена норма, що регулювала участь у суді адвокатів, які називалися прокураторами. Цю роль міг виконувати шляхтич, який мав нерухоме майно і знав особливості місцевого права.

Норми звичаєвого права, зафіксовані в Литовських статутах, визначали загальну територіальну підсудність справ. В цивільних справах – за місцем проживання відповідача, а в кримінальних – за місцем вчинення злочину. Після отримання скарги під потерпілого суд посилав повідомлення звинуваченому із зазначенням дня й часу судового засідання. За Першим Литовським статутом 1529 р. в разі відсутності викликаного в суд судового рішення могло бути прийнятим без його участі. За Другим Литовським статутом 1566 р. заочне рішення могло бути ухвалене тільки після триразової відсутності звинуваченого на

судове засідання. Відсутність на судовому засіданні повинна була пояснюватися поважними причинами. Якщо таких не було, сплачувався штраф. Так забезпечувалася присутність усіх сторін на суді. Такий тип судочинства дозволяє зробити його більш відкритим та справедливим. Адже якщо якась одна зі сторін відсутня, не існує гарантій ухвалення рішення на її користь, навіть за її очевидної правоти.

На першому місці серед судових доказів стояло власне зізнання. Щоб його здобути застосовувалися тортури. Якщо підданий тортурам не зізнавався у скоєнні цього злочину, звинувач сплачував «нав'язку на муки» (штраф) на користь підсудного. Якщо ж підданий тортурам помирав, то сплачувався штраф родичам [2, с. 111].

Речові докази займали друге місце за важливістю. Суди спиралися також на свідчення «добрих людей» – осіб із гарною славою, присягу і письмові свідчення. «Добрі люди» були свідками доброї чи поганої репутації звинуваченого. Негативні відгуки вели до винесення звинувачувального вироку. За Другим Литовським статутом тільки благочестиві християни з могли ставати свідками. Присяга була необхідним елементом допиту свідків. Спочатку мовою судочинства була староруська мова, а пізніше – польська. Судочинству був притаманний формалізм. Воно здійснювалось усно й відкрито з дотриманням певних процесуальних дій.

Українське звичаєве право знайшло відображення у розвитку судового процесу тієї доби. Деякі правові звичаї настільки набули визнання на землях Великого князівства Литовського, що знайшли закріплення законодавчим чином у Литовських статутах. Існував звичай «видачки» – скріплення договору про з'явлення до суду. Символом здійснення такого звичаю було підкидання вгору шапок. З цим сторони не лише ясно визначали предмет диспуту і термін з'явлення до суду, а й знаходили консенсус щодо розміру закладеної суми, що передавалася сторонами в руки присутніх в момент укладання договору [1, с. 322]. Сторона, яка не з'явилася до суду у визначений термін, втрачала свій заклад на користь іншої сторони. Якщо з'являлися дві сторони, відбувалося судове засідання, і сторона, що виграла судовий процес, отримувала свій заклад назад. А заклад сторони, що програвала судовий процес, переходив до державної скарбниці. Таким чином, завдяки такій нормі вирішувалося декілька питань: свідчення надавалися максимально правдиві через страх втратити майно та відбувалося матеріальне забезпечення судів.

У 7 артикулі IV розділу («О судьях и о суде») Другого Литовського статуту зазначено таке: «...установуемъ, абы судья и подсудокъ сами черезъ себе ани черезъ свои намѣстники суды и роки отправовали...». Детально описуються вимоги до судді, а саме те, щоб він сам безпосередньо відправляв правосуддя, а не через представника [3, с. 67].

Одним із найголовніших доказів під час судового розгляду була присяга. У тогочасному суспільстві присяга була досить вагомим доказом. Часто ставалося так, що присяга змінювала хід справи.

Таким чином, форма судового процесу була детально визначена відповідними розділами Литовських статутів. Був однаковим як для кримінальних, так і для цивільних справ. В Першому Литовському статуті 1529 р. процес мав звинувачувально-змагальний характер, в наступних поступово починав превалювати інквізиційний. За Литовськими статутами сторони судового процесу мали процесуальні права, відповідні до свого феодалного стану. Під час судового процесу позивач і відповідач доводили свою правоту за допомогою наступних доказів: власне зізнання, речові докази, показання свідків, присяга та документальні свідчення. Розвиток судового процесу в Литовському князівстві підпадав під значний вплив українського звичаєвого права. Звичаї, що використовувалися під час судових засідань сприяли утвердженню принципу справедливості.

Список використаних джерел:

1. Терлюк І. Історія держави і права України (Доновітній час). – К.: Атіка, 2006. – 400 с.
2. Музыченко П. П. История государства и права Украины: Учеб. Пособие. – 2-е изд., испр. и доп. – К.: О-во «Знання», КОО, 2003. – 500 с.
3. Юхо И. Правовое положение населения Белоруссии в XVI в. – Минск, 1978. – 144 с.

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Самусь А.В.

студент,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

КРИМСЬКА КРИЗА ТА СЬОГОДНІШНІЙ СТАТУС КРИМУ З ПОЗИЦІЇ ТА У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

2014 рік для України ознаменувався не найкращими подіями у її історії. Україну охопила низка подій, в наслідок яких Крим, увійшовши до РФ, став її частиною. Скориставшись внутрішньодержавним конфліктом, влада Криму і Росії позбавила український уряд контролю над кримською територією, організувавши референдум і проголосивши незалежність. Вслід за проголошенням незалежності Криму Росія офіційно визнала Крим незалежним, згодом Кримський парламент звернувся з проханням про прийняття Криму до складу Росії. Ці події були закріплені у вигляді Договору про приєднання, і вже через кілька днів були виконані всі конституційні процедури щодо входження Криму в склад Росії. Всі сторони, які приймали безпосередню участь в конфлікті у виправданні своїх дій посилаються на норми міжнародного права. Влада Росії і Криму неодноразово заявляли про наявність правових підстав для російського втручання в Крим і право Криму на відділення. Ці доводи, однак, і на сьогодні відкидаються більшістю держав світу.

Тож, на сьогоднішній день актуальним є питання щодо того, як же слід класифікувати відділення Криму з точки зору міжнародного права. Якою мірою Росія своїми протиправними діями порушила норми міжнародного права, і який правовий статус Криму тепер.

Росія застосувала військову силу для того, щоб взяти під контроль півострів і змусити українських військових відмовитися від втручання в процес відділення. Момент часу, коли Росія втрутилася в події в Криму, залишається спірним. Росія порушила територіальну цілісність України, і ця ситуація була закріплена включенням Криму до складу території Росії. Дії Росії не були виправданими: норми міжнародного права не дозволяли Росії здійснити втручання з метою порятунку своїх громадян,

або ж здійснити втручання в Крим. Крим, отже, також і після проведення референдуму не став незалежною державою, і таким чином не мав права підписати обов'язковий з точки зору міжнародного права договір про приєднання до Росії.

Беручи до уваги усі ті події, які відбувалися в Крим ні за яких умов і ні в якому відношенні не став незалежною державою. Півострів Крим так і не зміг відокремитися від України, оскільки не були дотримані жорсткі правові вимоги щодо здійснення права на сецесію (відхід території). Навіть якщо слідувати розширювальному тлумаченню в сенсі визнання права на «правозахисну» сецесію, воно не може бути застосовано до ситуації в Криму. Якими б спірними не були його критерії в їх деталях, право на сецесію постає «останнім засобом» і, таким чином, передбачає неможливість реалізації права Криму на самовизначення в рамках існуючої політичної системи України іншими засобами. Але ні тоді, ні зараз це, природно, не той випадок. Особливий статус Криму чітко зізнавався в рамках національної політичної системи України. Можна сперечатися про політичні та організаційні заходи, які є необхідними, щоб гарантувати достатню ступінь внутрішнього самовизначення. Однак, є фактом те, що Конституцією України був передбачений відносно широкий обсяг політичної автономії. Крим володів статусом автономної республіки, і були інституційні механізми для внутрішньодержавної реалізації права на самовизначення.

Але, все же таки, з позиції міжнародного права можна цілком стверджувати, що Крим як і раніше належить Україні, незалежно від того, як виглядає ситуація *de facto*. Крим так і не став державою і відповідно не міг вступити ні в які договірні відносини з Росією. Тому його приєднання до Росії не має юридичної сили в міжнародному праві.

Ця точка зору викладена Генеральною Асамблеєю ООН: Резолюція A/RES/68/262 від 27 березня 2014 року, яка закликала держави-учасників не визнавати будь-які зміни в статусі Автономної Республіки Крим та міста Севастополя і звертається в зв'язку з цим до доктрини про «Обов'язок утримуватися від надання визнання» [2]. Згідно з цією доктриною держави «не повинні визнавати в односторонньому чи багатосторонньому порядку, передбачувану державність реально існуючої територіальної одиниці, створеної з порушенням однієї або декількох основоположних норм міжнародного права». Цей принцип лежить в основі «доктрини Стімсона», яка послужила для ряду держав в

якості обґрунтування їх відмови визнати анексію Радянським Союзом балтійських держав.

Аналогічний принцип простежується і в статті 41 Проекту статей про відповідальність держав, підготовленому Комісією міжнародного права ООН. Проект статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння, 2001., Стаття 41: 1) держави повинні співпрацювати з метою покласти край правомірними засобами будь-якого серйозного порушення за змістом статті 40; 2) жодна держава не визнає правомірним становище, що склалося в наслідок серйозного порушення за змістом статті 40, і не надає допомоги або сприяння в збереженні такого становища.

Цей обов'язок невизнання є нормою міжнародного звичаєвого права, яка покликана протистояти узаконенню міжнародно-протиправного діяння за допомогою надання визнання. Сюди відносяться такі правові фігури, як «мінімальний опір» і «постійна протидія протиправному діянню» [3]. Це зобов'язання виникає в тому випадку, якщо територіальне утворення створюється з порушенням загальноприйнятої норми *erga omnes*, зокрема, з порушенням заборони на застосування сили, порушенням права на самовизначення або порушенням заборони систематичної расової дискримінації.

Процес, в результаті якого Крим було приєднано до Росії, ґрунтувався на застосуванні сили російськими військовими, і з цієї причини виникає обов'язок невизнання приєднання Криму до Росії. Резолюцію ООН A/RES/68/262 від 27.3.2014 підтримали 100 держав-членів ООН, 11 проголосували проти і 58 країн утримались. Схожа за змістом резолюція Ради Безпеки прийнята не була. При Голосуванні Китай утримався, а Росія використовувала право вето [4]. Лише деякі держави визнали приєднання Криму до Росії, в той час, як більшість держав виступали і виступають проти входження Криму до складу РФ.

Таким чином, неправомірність декларацій незалежності впливає не з одностороннього характеру цих декларації як таких, а з того, що їх проголошення було або могло бути пов'язане з незаконним застосуванням сили або іншим серйозним порушенням норм загального міжнародного права, особливо норм імперативного характеру. У цьому сенсі питання, яке постає при дослідженні ситуації в Криму, є питанням фактичного порядку. Безліч прикладів свідчать про те, що процес підготовки і проведення референдуму в Криму здійснювався за підтримки російських військових і ґрунтувався на застосуванні сили.

Але незважаючи на це, навіть якщо відносно Росії були б застосовані більш сильні міжнародні санкції, дуже мало ймовірно, що Крим повернеться до складу України. В кінцевому рахунку, схоже, що мінімальний опір у вигляді невизнання стане на тривалий час визначати характер відносин Росії майже з усіма іншими країнами світу.

Список використаних джерел:

1. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций, A/RES/25/2625 от 24.10.1970, site: www.un.org/ru/.../declarations/intlaw_principles.shtml.
2. General Assembly Resolution A/RES/68/262 of 27.3.2014 // General Assembly of the United Nations, site: <http://www.un.org/en/ga/68/resolutions.shtml>.
3. Lauterpacht H, Recognition in International Law, 1948, 431 s.
4. Security Council, Draft Resolution, UN Doc. S/2014/189 of 15.3.2014, site: www.securitycouncilreport.org/atf/.../s_2014_189.pdf.
5. Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Recent Developments in Ukraine: Threats to the Functioning of Democratic Institutions, Resolution 1988 (2014), site: www.assembly.coe.int/.../Xref-XML2HTML-en.asp.
6. Herszenhorn D. M., Crimea Votes to Secede From Ukraine as Russian Troops Keep Watch, New York Times, 17.3.2014, site: www.nytimes.com/2014/.../crimea-ukraine-secession-vote-referendum.html.

ЕКОЛОГІЧНЕ, ЗЕМЕЛЬНЕ, АГРАРНЕ ПРАВО

Попова І.Є.

студентка,

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ, ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ

Сучасний період розвитку людської цивілізації характеризується підвищеним техногенним навантаженням на навколишнє природне середовище і, як наслідок, зростанням ступеню загрози для життя та здоров'я людини. В умовах формування механізму правового забезпечення сталого розвитку суспільства актуальним видається створення адекватної системи правового опосередкування поводження з небезпечними відходами, де правове забезпечення поводження з небезпечними відходами розглядається як комплекс правових норм, пріоритетів, імперативів, юридичних засобів, які спрямовані на встановлення правового режиму небезпечних відходів як об'єктів праввідносин, із якими норми законодавства пов'язують виникнення специфічної правосуб'єктності для учасників діяльності у сфері поводження з небезпечними відходами.

До дисциплінарної відповідальності притягуються винні особи у разі порушення законодавства у сфері поводження з відходами в процесі виконання трудових обов'язків. У такому випадку на фізичну особу дисциплінарні стягнення накладаються на підставі КЗпП України [1].

Склади правопорушень законодавства про відходи з установленням відповідних санкцій за їх скоєння визначаються КУпАП та КК України.

Адміністративна відповідальність передбачена КУпАП. До цього виду юридичної відповідальності можуть бути притягнуті громадяни та посадові особи за такі правопорушення:

- псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель хімічними і радіоактивними речовинами, виробничими й іншими відходами (ст. 52);

- забруднення і засмічення вод (ст. 59);
- порушення вимог щодо охорони територіальних і внутрішніх морських вод від забруднення і засмічення (ст. 59-1);
- пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, шкідливими викидами, відходами і покидьками (ст. 72);
- засмічення лісів відходами (ст. 73);
- порушення правил складування, зберігання, розміщення, транспортування, утилізації, ліквідації та використання відходів (ст. 82) тощо [2].

До органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення в галузі поводження з відходами, відносять: органи, установи та заклади державної санітарно-епідеміологічної служби, які розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 80-83 КУпАП (коли вони є порушеннями санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм).

Від імені цих органів розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення в межах територій та об'єктів нагляду, визначених законодавством, мають право лікарі-гігієністи, лікарі-епідеміологи органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби; органи державного контролю за використанням та охороною земель розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства у сфері використання та охорони земель (ст. 52 КУпАП); органи лісового господарства розглядають справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 73 КУпАП; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів розглядає справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 52, 59, 59-1, 72, 73, 80-83, 91-3 КУпАП [2].

Кримінальна відповідальність у сфері поводження з відходами передбачена ст. 268 КК України – незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини чи транзит через її територію відходів або вторинної сировини без належного дозволу. Кваліфікуючою ознакою є ввезення або транзит небезпечних відходів, які забороняються до ввезення [3].

Крім того, окремі об'єкти навколишнього природного середовища можуть бути забруднені відходами. Кримінальний кодекс передбачає відповідальність за:

- забруднення або псування земель речовинами, відходами або іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я або довкілля (ст. 239);
- забруднення або іншу зміну природних властивостей атмосферного повітря шкідливими для життя, здоров'я людей або для довкілля речовинами, відходами або іншими матеріалами промислового або іншого виробництва (ст. 241);
- порушення правил охорони вод (водних об'єктів), якщо це спричинило забруднення поверхневих і підземних вод і створило небезпеку для життя, здоров'я людей і довкілля (ст. 242);
- забруднення моря в межах внутрішніх морських чи територіальних вод України або в межах вод виключної (морської) економічної зони України матеріалами чи речовинами, шкідливими для життя чи здоров'я людей, або відходами, а також незаконне скидання або поховання в межах внутрішніх морських або територіальних вод України або у відкритому морі зазначених матеріалів, речовин і відходів (ст. 243);
- порушення законодавства про континентальний шельф України, що заподіяло істотну шкоду, а також нежиття особою, що відповідає за експлуатацію технологічних установок або інших джерел небезпеки в зоні безпеки, заходів для захисту живих організмів моря від дії шкідливих відходів або небезпечних випромінювань та енергії, якщо це створило небезпеку їх загибелі або загрожувало життю або здоров'ю людей (ст. 244) [3].

Цивільно-правова відповідальність настає незалежно від притягнення винних осіб до адміністративної або кримінальної відповідальності. Особи повинні нести цивільно-правову відповідальність у разі заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу або здоров'ю громадян [4].

Правові засади відшкодування шкоди за порушення законодавства про відходи регулюються Законом України «Про відходи». Юридичні та фізичні особи зобов'язані відшкодувати шкоду, завдану ними внаслідок порушення законодавства у сфері поводження з відходами, в порядку і розмірах, встановлених цивільним законодавством України. У цій сфері застосовуються загальні правила відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про навколишнє природне середовище, визначені у ст. 69 Закону України «Про охорону

навколишнього природного середовища». Відшкодування шкоди, заподіяної об'єктам навколишнього природного середовища, здійснюється відповідно до затверджених у встановленому порядку такс, а також методикам обчислення розміру збитків. При їх відсутності відшкодування провадиться по фактичних витратах на відновлення порушеного стану навколишнього природного середовища [5, с. 327].

Отже, поводження з небезпечними відходами є врегульованою нормативно-правовими актами діяльністю спеціально уповноважених фізичних та юридичних осіб, які безпосередньо здійснюють операції з цими об'єктами та інших суб'єктів у сфері екологічної безпеки, що спрямована на запобігання утворення небезпечних відходів, дотримання норм, нормативів та законодавства про екологічну безпеку, зменшення загроз (ризиків) заподіяння шкоди життю, здоров'ю та майну різних осіб від прояву небезпечних властивостей таких відходів. Діяльність поводження з небезпечними відходами є окремим видом еколого-небезпечної діяльності

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України // Законодавство України про працю // Упоряд. І.В.Зуб. – К. – 1999. – С. 5.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України за станом на 5 квітня 2001 // Верховна Рада України. – Офіційне видання. – К.: Нормат. вид-во, 2011. – 573 с.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
5. Екологічне право України : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Х. : Право, 2009. – 328 с.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Бабаскін А.Ю.

*кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України*

ПРО НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗМІРУ ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК ЗА ДОГОВОРАМИ ПРО СПОЖИВЧИЙ КРЕДИТ

Актуальною проблемою для України є відсутність в законі норм, які б регулювали максимальний розмір процентних ставок за договорами про споживчий кредит. Як відомо закон обмежує мінімальний розмір процентів за кредитом (ч. 3 ст. 346 ГК України, ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність»), однак максимальний розмір процентної ставки за кредитом обмежується законодавством лише в окремих випадках [1]. Зазначимо, що обмеження максимального розміру вартості кредиту існує в багатьох країнах. Наприклад, у Франції законодавче обмеження лихварства існує з 1807 року. На цей час згідно статті L 313-3 Споживчого кодексу Франції лихварством є будь який кредит ефективна ставка якого перевищує на одну третину середню ефективну ставку кредитів такого ж виду, з аналогічним рівнем ризику, що надавався кредитними установами та фінансовими компаніями протягом попереднього кварталу [2]. В Німеччині, згідно § 138 ГЦУ правочин, який суперечить нормам моралі, є нікчемним. Зокрема, під лихварством розуміється явна невідповідність власного бо зустрічного надання, а також використання скрутного становища, недосвідченості, легковажності, істотної слабкості волі контрагента [3]. Відповідно з цим вартісні елементи кредиту, розмір яких істотно перевищує ринкові, можуть бути визнані судом недійсними. Однак, як вказує Р.І. Карімуллін за німецьким законодавством недостатньо лише невідповідності власного та зустрічного надання (об'єктивний критерій), слід також довести, що кредитор використовував скрутне становище позичальника (суб'єктивний критерій) [4, с. 137]. На цей час Федеральний Верховний суд знаходить явну невідповідність власного та

зустрічного надання за кредитами з погашенням частинами, коли ефективний процент встановлений в договорі приблизно у двічі перевищує середньо ринковий процент [5, с. 490]. В Великобританії Управління з регулювання фінансової поведінки (FCA) з січня 2015 року започатковано обмеження цін короткострокових кредитів. Розмір процентної ставки, з урахуванням усіх платежів, на день не за ними може перевищувати 0,8% від суми кредиту, а загальна сума кредиту та процентів не може перевищувати суму кредиту більш ніж у два рази за споживчими кредитами строком до одного року. Зазначені обмеження не стосуються кредитів овердрафт, іпотечних кредитів та кредитів наданих під забезпеченням [6, с. 513].

Найбільш розвинуте антилихварське законодавство існує на рівні штатів у США. Наприклад, у штаті Нью-Йорк встановлено максимальний ліміт вартості кредиту 16% річних. Він діє лише щодо угод із споживачами. У разі перевищення цього ліміту суди штату, як правило, визнають кредитний договір недійсним. Загальні положення про кредит і лихварство зібрані в розділі DCD Зводу законів Штату (Laws of New York). За законом штату Аляска максимальна ставка кредиту не повинна більше ніж на п'ять процентних пунктів перевищувати ставку ФРС, встановлену на дату отримання кредитної заявки. Дане обмеження поширюється на операції з фізичними особами. Загальні положення, що стосуються кредитування, включені в Титул 6 Законів Аляски (Title Six of Alaska Statutes Annotated). Законодавство про лихварство штату Каліфорнія встановлює для споживчих кредитів максимальний розмір процентів на рівні 10% річних. Процентна ставка за неспоживчими кредитами не повинна більше ніж на п'ять процентних пунктів перевищувати ставку Федерального резервного банку Сан-Франциско [7].

Схожа ситуація існує і в законодавстві окремих країн колишнього СРСР. Так згідно статті 6 Закону Російської Федерації «Про споживчий кредит (позику) Банк Росії у встановленому ним порядку щокварталу розраховує і публікує середньо ринкове значення повної вартості споживчого кредиту (позики) за категоріями споживчих кредитів (позик), що визначається Банком Росії, не пізніше ніж за сорок п'ять календарних днів до початку кварталу, в якому середньо ринкове значення повної вартості споживчого кредиту (позики) підлягає застосуванню. Таке значення повної вартості споживчого кредиту (позики) визначається Банком Росії як середньозважене значення не менше ніж у ста найбільшим кредиторам за відповідної категорії

споживчого кредиту (позики) або не менш ніж однієї третини від загальної кількості кредиторів, що надають відповідну категорію споживчого кредиту (позики). На момент укладення договору споживчого кредиту (позики) повна вартість споживчого кредиту (позики) не може перевищувати розраховане Банком Росії середньо ринкове значення повної вартості споживчого кредиту (позики) відповідної категорії споживчого кредиту (позики), що застосовується у відповідному календарному кварталі, більш ніж на одну третину [8]. Норми частини 9 статті 12 Закону Російської Федерації «Про мікрофінансову діяльність та мікрофінансові організації» також забороняють мікрофінансовим організаціям нараховувати позичальнику – фізичній особі проценти за договором споживчого кредиту, строк повернення споживчого позики за якого не перевищує одного року, за винятком неустойки (штрафу, пені) і платежів за послуги, що надаються позичальнику за окрему плату, у разі, якщо сума нарахованих відсотків за договором досягне трикратного розміру суми позики [9]. В свою чергу згідно Постанови Правління Національного Банку Республіки Казахстан від 24 грудня 2012 року № 377 «Про затвердження граничного розміру річної ефективної ставки винагороди» затверджено граничну річну ефективну ставку винагороди за банківськими позиками, мікрокредитів, кредитами, що надаються банками другого рівня, організаціями, здійснюють окремі види банківських операцій, мікрофінансовими організаціями та кредитними товариствами, у розмірі 56 (п'ятдесят шість) відсотків. На дату укладення договору банківського позики, кредитного договору, зміни ставки винагороди і (або) зміни або введення нових комісій та інших платежів у зв'язку з наданням та обслуговуванням банківського позики або кредиту річна ефективна ставка винагороди не може перевищувати граничний розмір, затверджений цим пунктом [10].

Згідно статей 1, 13 Конституції України Україна є соціальною державою. Як роз'яснив Конституційний суд України в своєму рішенні від 25 січня 2012 р. № 3-рп/2012 (справа 1-111/2012) згідно з Конституцією України держава забезпечує соціальну спрямованість економіки для реалізації соціальних прав громадян, зокрема на соціальний захист та достатній життєвий рівень. Основними завданнями соціальної держави є створення умов для реалізації соціальних, культурних та економічних прав людини, сприяння самостійності і відповідальності кожної особи за свої дії, надання соціальної допомоги тим громадянам, які з незалежних від них обставин не можуть

забезпечити достатній рівень життя для себе і своєї сім'ї [11]. В зв'язку із вказаним виникає цілком резонне питання, чи можуть надаватись в соціальній державі споживчі кредити під 600-700% річних [12]. На наш погляд така практика кредитування є неприпустимою, оскільки веде зубожіння громадян України, та отримання окремими кредитодавцями надприбутків. З огляду на вищевказане вважаємо, що в Україні слід обмежити максимальну вартість кредитів для фізичних осіб – споживачів. Для цього доцільно було б обмежити максимальний розмір процентних ставок за споживчими кредитами, заборонивши банкам встановлювати їх у договорі про споживчий кредит в розмірі, що у двічі або більше разів перевищує останню за датою на момент укладення договору середньозважену вартість кредиту за даними статистичної звітності банків України (за кредитами, наданими фізичним особам, з урахуванням строку та валюти кредиту), що розміщена на офіційному сайті Національного банку України. Зазначені вимоги не розповсюджуються на кредити «овердрафт» (ст. 1069 ЦК України), оскільки стосовно таких кредитів Національний банк України середньозважену вартість не встановлює. Що ж до споживчих кредитів небанківських фінансових установ, то це є більш складним питанням. На наш погляд, встановлення порядку визначення максимального розміру процентних ставок за споживчими кредитами таких фінансових установ доцільно було б віднести до компетенції Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

Список використаних джерел:

1. Див., наприклад, п. 1.10 глави 1 розділу I Положення про порядок отримання резидентами кредитів, позик в іноземній валюті від нерезидентів і надання резидентами позик в іноземній валюті нерезидентам, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 17.06.2004р. № 270 // Офіційний вісник України, 2004 р., № 29, стор. 85, стаття 1963, код акту 29519/2004; п. 3.3. глави 2 Розділу I Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001р. N 368 // Офіційний вісник України, 2001 р., № 40, стор. 83, стаття 1813, код акту 20055/2001.
2. Code de la consommation. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?cidTexte=LEGITEXT000006069565&idArticle=LEGIARTI000006292496&dateTexte=&categorieLien=cid>.
3. Bürgerliches Gesetzbuch. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/_138.html.

4. Каримуллин Р.И. Права и обязанности сторон кредитного договора по российскому и германскому праву / Каримуллин Р.И. – М.: Статут, 2001. – 240 с.
5. Зарубежное банковское право (банковское право Европейского союза, Франции, Швейцарии, Германии, США, КНР, Великобритании): монографія // Отв.ред. Л.Г. Ефимова. – М.: Проспект, 2016. – 656 с.
6. Там саме.
7. Иванов О. Банковские комиссии и ростовщическое законодательство в США. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bankir.ru/publikacii/20120910/bankovskie-komissii-i-rostovshchicheskoe-zakonodatelstvo-v-ssha-10002209/>.
8. Федеральный Закон «О потребительском кредите (займе)» от 21.12.2013 р. N 353-ФЗ. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=200778&fld=134&dst=1000000001,0&rnd=0.6932461788699759#0>.
9. Федеральный Закон «О микрофинансовой деятельности и микрофинансовых организациях» от 02.07.2010 р. N 151-ФЗ. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://legalacts.ru/doc/federalnyi-zakon-ot-02072010-n-151-fz-o/>.
10. Постановление Правления Национального Банка Республики Казахстан от 24 декабря 2012 года № 377 «Об утверждении предельного размера годовой эффективной ставки вознаграждения». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31940363&doc_id2=31329515#activate_doc=2&pos=0;0&pos2=1;-8.
11. Офіційний вісник України, 2012 р., № 11, стор. 135, стаття 422, код акту 60360/2012.
12. Річні до 700%: в Україні зміняться правила видачі дрібних кредитів// Газета Сьогодні. – 2017. – 5 квітня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ukr.segodnya.ua/economics/finance/godovye-do-700-v-ukraine-izmenyatsya-pravila-vydachi-melkih-kreditov-1009891.html>.

Майка Н.В.

аспірант,

Хмельницький університет управління та права

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЙ АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ В МЕХАНІЗМІ ВИНИКНЕННЯ РЕЧОВИХ ПРАВ НА ЧУЖЕ НЕРУХОМЕ МАЙНО

Протягом останніх років проведено значне реформування цивільного законодавства України у сфері виникнення речових прав на нерухомість, насамперед стосуються зміни щодо норм процедури реєстрації цих прав. Тому потреба у проведенні теоретико-правового аналізу державної реєстрації у механізмі виникнення речових прав на чужу нерухомість давно назріла.

Державна реєстрація речових прав на чуже нерухоме майно регулюється на тих же засадах, що й державна реєстрація речових прав в цілому. Зі змісту ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав та їх обтяжень» (далі Закон) [1] та ст. 182 ЦК України [2] витікає, що метою державної реєстрації є офіційне визнання і підтвердження виникнення зміни і припинення відповідних прав на нерухомість. Поряд з цим в науці цивільного, земельного та адміністративного права наразі існує спір щодо кваліфікації правової природи державної реєстрації як юридичного факту. Так, одні вчені відстоюють погляд на державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно як на правовстановлюючий юридичний факт [3, 4]. Існує й інша позиція, прихильники якої вважають, що державна реєстрація немає правовстановлюючого характеру, а виконує функцію підтвердження, легалізації уже встановлених прав і є по суті правопідтверджуючим юридичним фактом [5].

Проаналізувавши позиції вчених та теорію юридичних фактів, а також положення чинного законодавства і юридичної практики, з цього приводу слід відзначити, яка відмінність між правовстановлюючими та правопідтверджуючими юридичними фактами.

Перш за все слід відмітити, що юридичний факт тоді має значення, коли з його настанням настають передбачені відповідною правовою нормою юридичні наслідки. А для того, щоб такі передбачені правом наслідки наступили, потрібно, щоб конкретна життєва обставина не просто настала, але й вона відповідала усім тим ознакам та умовам, які передбачені нормою права в правовій моделі.

У випадку з державною реєстрацією речових прав на чуже нерухоме майно не слід забувати, що ми маємо справу з фактичним складом в якому державна реєстрація є одним із юридичних фактів. Взяти хоча б до прикладу виникнення права проходу на підставі договору. Так обов'язковими умовами такого фактичного складу будуть: 1) визначення меж чужої земельної ділянки, які можуть використовуватись для проходу із виготовленням проекту відведення таких меж на місцевості; 2) укладення договору про встановлення сервітутного права із обов'язковим зазначенням умов здійснення права проходу, умов щодо оплати, тощо, який підписується сторонами і з додаванням землепорядної документації (ст. 402 ЦК України.); 3) державна реєстрація такого сервітутного права в реєстратора (ч. 2 ст. 402 ЦК України).

Кожний з наведених самостійних юридичних фактів має свій склад, який повинен відповідати тим вимогам, які встановлюються до нього відповідною нормою права. І тільки за наявності відповідності кожного зі складів юридичного факту встановленим до нього вимогам буде місце настання юридичних фактів, сукупність яких становлять юридичний склад. Вірно з цього приводу зазначає Н. С. Кузнєцова, що державну реєстрацію слід розглядати невід'ємною складовою юридичного факту щодо виникнення, зміни або припинення суб'єктивних прав на нерухоме майно [5, с. 7]. Дійсно, факт укладення правочину (досягнення згоди з усіх істотних умов), його нотаріальне посвідчення, передача речі не призводить до виникнення речового права у набувача до тих пір, поки воно не буде зареєстроване у встановленому законом порядку.

Наведені аргументи свідчать на користь того, що державна реєстрація за своєю природою є правовстановлюючим юридичним фактом і у сукупності з іншими юридичними фактами становить зміст юридичного складу який зумовлює виникнення, зміну та припинення речових прав на чуже нерухоме майно. При цьому посилення окремих науковців на те, що державна реєстрація це всього лише «визнання» та «легалізація» речових прав, які ніби-то уже існують в силу укладеного договору чи рішення суду, навряд чи може бути взято до уваги, так як ч. 4 ст. 334 ЦК України чітко вказує на те, що права на нерухоме майно, які підлягають державній реєстрації, виникають з дня такої реєстрації відповідно до Закону

Звісно ми не заперечуємо щодо легалізаційної функції державної реєстрації, але однією із вагомих ознак, на користь того, що державна реєстрація речових прав має не суто технічне, а юридичне

(правовстановлююче) значення є надання реєстратору повноважень щодо прийняття і ревізування правочинів, які вчинені в письмовій формі та його нотаріального посвідчення (у встановлених законом випадках), повноважень на перевірку дотримання умов вчинення правочину, з якими закон та/або договір пов'язує можливість проведення державної і зрештою реєстрації виникнення, переходу, припинення прав на нерухоме майно або обтяження таких прав. Так, у роз'ясненнях наданих Мін'юстом України від 07.07.2012 р. визначено, що межею встановлення юридичних фактів щодо речових прав на нерухоме майно або їх обтяжень, які виникли внаслідок правочину, є сам правочин. Для отримання необхідного обсягу відомостей державному реєстратору не треба зустрічатися зі сторонами правочину й пересвідчуватися в спрямованості їх волі на виникнення саме тих наслідків, які зафіксовані в умовах правочину. Водночас для проведення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно або їх обтяжень державному реєстратору достатньо дослідити документи на наявність основних реквізитів, додержання форми та змісту, що вимагає чинне законодавство. До кола його повноважень входить лише дослідження реквізитів та змісту документів. У кожному конкретному випадку коло юридичних фактів, що підлягають встановленню, визначаються Законом та підзаконними нормативно-правовими актами.

Узагальнюючи вищевикладене, можна дійти висновку, що державний реєстратор прав на нерухоме майно, безперечно, є учасником правовідносин з встановлення речових прав на чуже нерухоме майно. І саме за його посередництвом виникають, змінюються або припиняються речові права на нерухоме майно та/або їх обтяження. Коло юридичних фактів, які підлягають встановленню, а також юридичний інструментарій (засоби, способи, підходи), що може використовуватися державним реєстратором для встановлення юридичних фактів, передбачаються нормами чинного цивільного законодавства [7].

Таким чином, якщо оцінювати природу державної реєстрації, як юридичного факту можна однозначно стверджувати, що це правовстановлюючий юридичний факт. Більше того, мабуть говорити про те, що можуть мати місце правопідтверджуючі юридичні факти не зовсім коректно. Адже якщо правова норма визначає ту чи іншу життєву обставину як таку, з настанням якої виникають, змінюються чи припиняються певні правовідносини, то така обставина уже за визначенням має установчий характер і є причиною настання

відповідних правових наслідків, а звідси вона має правовстановлювальний характер. Складно знайти приклад юридичного факту, який просто мав би доказове значення не породжуючи при цьому певні правові наслідки.

Список використаних джерел:

1. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 51. – Ст. 553.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Текст] // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461
3. Спасибо І. А. Набуття права власності в цивільному праві України [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / І. А. Спасибо. – К., 2009. – 18 с.
4. Чубаров В. Государственная регистрация прав на недвижимое имущество и сделок с ним [Текст] / В. Чубаров // Закон. Недвижимость: сделки. – 1999. – №5. – С. 42-51.
5. Слободянюк С. О Правове регулювання державної реєстрації речових прав на нерухоме майно: монографія [Текст] / С. О. Слободянюк. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 272 с.
6. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (станом на 01.10.2012 р.) [Текст] / За ред. Кузнецова Н. С., Кулініч П. Ф., Майданик Р. А. – К.: Проект USAID «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність», 2012. – 101 с.
7. Державний реєстратор прав на нерухоме майно як суб'єкт встановлення юридичних фактів у цивільному праві [Електронний ресурс] / Роз'яснення Мін'юст України від 07.07.2012. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0025323-12>.

Новікова Н.А.

суддя господарського суду Харківської області

ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА КІНЦЕВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗАНЬ СВИДКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Показання свідків можуть досліджуватися три рази, залежно від видів їх оцінки: попередньо, кінцево та контрольно. Кінцеве дослідження показань свідків проводиться у суді першої інстанції на стадії судового

розгляду цивільної справи. Воно підпорядковується дії ряду загальних правил.

По-перше, дослідження показань свідків відбувається з врахуванням змагальності цивільного процесу. Змагальність у першу чергу має відношення до судового доказування, хоча, звичайно, проявляє свою дію і за його межами (наприклад, змагання про норму матеріального права, що підлягає застосуванню [1, с. 360]). Виходячи із даної засади, суд обов'язково повинен інформувати сторін справи про час та місце допиту свідків, щоби вони або їх представники змогли бути присутніми під час допиту свідка та мати можливість поставити йому свої запитання. Особливо цей обов'язок набирає ваги, коли допит свідка проводиться під час забезпечення доказів. Разом із тим, якщо забезпечення доказів шляхом допиту свідка буде проводитися до подачі позовної заяви, об'єктивно інша сторона не зможе бути присутньою у справі для реалізації своїх прав щодо свідка. Ось чому зустрічаються вказівки, що «доцільно не поширювати можливість забезпечення доказів до пред'явлення позову на показання свідків» [2, с. 445].

По-друге, дослідження показань свідків проводиться в залі судового засідання. Дане правило передбачено для того щоби проводилася чітка технічна фіксація процесу дослідження судових доказів, даючи можливості суб'єктам доказування отримати стійку інформацію за результатами проведеного дослідження. Якщо у цивільній справі має місце забезпечення доказів чи виконання судового доручення, свідок також буде викликатися до суду по місцю його проживання (перебування), де він за правилами ЦПК України повинен допитуватися в залі судового засідання.

Діючий ЦПК України не передбачив правило ЦПК УРСР 1963 року, за яким свідки могли допитуватися у місці їх перебування. І хоча окремі науковці, коментуючи ст. 183 ЦПК України, вказували про можливість проведення такого допиту [3, с. 229], насправді нормативних підстав для цього не має. Тому, повернення цього правила у проекті ЦПК України 2017 року (ч. 14 ст. 231) [4], може викликати тільки схвальні відгуки.

По-третє, дослідження показань свідків проводиться в певній послідовності. Згідно ч. 1 ст. 177 ЦПК України «суд, заслухавши пояснення сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, встановлює ... порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовуються». Причому цей порядок «визначається судом залежно від змісту спірних правовідносин і в разі потреби може бути змінений» (ч. 2 ст. 177 ЦПК України). Якщо нічого спеціально не передбачено,

відбувається так звана «законна послідовність» дослідження судових доказів, тобто так, як вони згадуються в діючому ЦПК України, який описує порядок їх дослідження. Послідовність дослідження показань свідків також проявляється у тому, що кожен свідок допитується окремо.

По-четверте, суд досліджує показання свідка гласно. Гласне дослідження показань свідка має надзвичайно важливе значення. Свідок, який виступає на публіці, зосереджується, збирається з думками, намагається максимально точно пригадати інформацію. Обстановка, в якій він перебуває, не дає йому легковажно ставитися до допиту. Публічність допиту свідка виступає гарантією достовірності показань свідка, так як погляди присутніх направлені на нього. Острах зустрітися з тими, хто знає правду, зумовлює свідка говорити правду. Відчуття ганьби, якщо він буде публічно пійманий на брехні, стримує свідка від недостовірних показань [5, с. 74-76]. Проте, з іншого боку, саме на публіці люди починають хвилюватися і, в такому разі, отримати від них повноцінну доказову інформацію буде важко. Допит таких свідків повинен бути проведений настільки майстерно, щоби можна було здійснити адекватну оцінку його показань.

По-п'яте, суд повинен досліджувати показання свідків із врахуванням загальних критеріїв їх дослідження, що вписані в ст. 212 ЦПК України. Зокрема, оцінка доказів має ґрунтуватися «на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів»

Всебічність дослідження показань свідків означає, що суд повинен дослідити показання всіх свідків, які заявлені сторонами, окрім випадку подання стороною заяви про відмову від виклику свідка.

Стосовно показань свідків, їх дослідження з точки зору повноти означає, що суд повинен провести з свідком таке спілкування щоби він міг зробити на підставі його показань, інших доказів у справі висновок про встановленість чи ні певної обставини справи. Ось чому «кожен допитаний свідок залишається в залі судового засідання до закінчення розгляду справи», щоби «за ініціативи суду» він міг бути допитаний повторно.

Об'єктивне дослідження показань свідка повинно виглядати таким чином, щоби суддя в процесі допиту свідків сторін, не створював процесуальних переваг для однієї сторони справи та не робив перепон для іншої. Наприклад, якщо сторона справи ставить навідне запитання своєму свідку, намагаючись його показання «спрямувати» у потрібне їй

русло, суд повинен адекватно реагувати: знімати питання з розгляду за заявою протилежної сторони (ч. 9 ст. 180 ЦПК України).

Гарантією об'єктивного дослідження судових доказів є відвід судді. Право на відвід направлено на формування такого складу суду, що забезпечить винесення законного та обґрунтованого рішення у справі. Воно виступає процесуально-правовою гарантією, якою наділяються особи, які беруть участь у розгляді цивільної справи, зокрема, сторони цивільного процесу. Можливість корегування складу суду через механізм відводу гарантує сторонам як найбільш зацікавленим учасникам цивільного процесу та іншим особам, які беруть участь в цивільній справі право на судовий захист [6, с. 532-533]. Ще однією гарантією об'єктивного дослідження показань свідка є видалення із зали судового засідання всіх свідків, після перевірки явки учасників процесу. Робиться це для того щоби свідки не чули пояснень осіб, які беруть участь у справі або показань інших свідків, які допитуються перед ними, щоби їхні власні показання були неупередженими, щоби на них не робився сторонній вплив [7, с. 171].

Відповідно до принципу безпосередності дослідження судових доказів повинно проводитися таким чином щоби суд мав реальну можливість здійснити особисте ознайомлення із доказами, які є у цивільній справі. Г. М. Едельман вказував, що безпосередність означає закріплені законом правила, які встановлюють спосіб сприйняття судом доказів у справі [8, с. 14].

Щодо безпосереднього дослідження показань свідка, їх повинен дослідити той склад суду, що буде підписувати судові рішення у справі. Як правильно вказують у правовій літературі, способи дослідження доказів повинні відбуватися з врахуванням певних принципів: безпосередньо перед складом суду, що розглядає цивільну справу та усно [9, с. 107].

З правила безпосереднього дослідження показань свідків є два винятки: судові доручення та забезпечення доказів. Дані процедури показують, що показання свідків, дане в усній формі, досліджує суд, що здійснює забезпечення таких показань або виконує судові доручення. В той час як суд, що розглядає цивільну праву буде досліджувати такі докази опосередковано: оголошуючи протоколи допиту свідків.

Список використаних джерел:

1. Воронов А. Ф. Принципы гражданского процесса: прошлое, настоящее, будущее. Москва: Издательский Дом «Городец», 2009. 496 с.

2. Марченко Р. В. Допит свідка як спосіб забезпечення судом доказів по цивільних // Форум права. 2012. № 2. С. 442-448. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_2_70 (дата звернення: 31.03.2017).

3. Тертишніков В. І. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар. Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2009. 608 с.

4. Цивільний процесуальний кодекс України: проект закону від 23 березня 2017 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415 (дата звернення: 31.03.2017).

5. Бентам І. О судебныхъ доказательствахъ. Кієвъ: Тип. М.П. Фрица, 1876. – 421 с.

6. Петрик В. В. Поняття та сутність права на відвід у цивільному процесі // Форум права. 2012. № 3. С. 531-536. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012_3/12pvvvcpr.pdf (дата звернення: 31.03.2017)

7. Нохрин Д. Г. Государственное принуждение в гражданском судопроизводстве: монография / Нохрин Д.Г. Москва: Волтерс Клувер, 2009. – 256 с.

8. Эдельман Г. М. Принципы устности, непосредственности и непрерывности в советском гражданском процессуальном праве: автореф. дисс. ...канд. юрид. наук: 712/ Эдельман Г.М. [Свердловский государственный институт]. Свердловск, 1969. – 23 с.

9. Феннич В. П. Цивільний процес : Конспект лекцій. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво Закарпатського державного університету, 2005. Частина 1. 130 с.

Работинська В.О.

здобувач,

Ужгородський національний університет

РОЗВИТОК ПРИНЦИПУ ГЛАСНОСТІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В ПЕРІОД ЦАРСЬКОЇ РОСІЇ

На території Росії в першій половині XVII ст. нормою стало сполучення усності та писемності при вирішенні спорів, що пізніше було закріплено в Соборному уставі 1649 р. Однак поступово усний порядок розгляду справ в суді поступився писемному, що стало наслідком поширення одного із найважливіших принципів феодально-абсолютиського процесу – таємності, який отримав своє закріплення у

зв'язку з прийняттям у 1715 р. «Краткого изображения процессов и судебных тяжб» [1, с. 14]. Окремі представники юридичної професії того часу виступали за поширення принципу гласності в цивільному судочинстві та запровадження механізму публікації судових рішень [2, с. 289-290]. Але такі висловлювання ні до чого не привели.

Процесуальна форма розгляду цивільних справ визначалася у нормативно-правовому акті «Про форму суду», що був виданий 5 листопада 1723 року Петром I. Цей указ відродив змагальні засади в цивільному процесі. Даним указом Петро I гарантував гласність для самих сторін, оскільки вони в обов'язковому порядку викликалися на суд письмового, а також визначалися законні підстави для неявки до суду [3, с. 27].

Проте в часи Катерини II указ «Про форму суду» був істотно змінений, де усні промови сторін були замінені письмовим провадженням, а змагальність процесу на інквізиційний тип [4, с. 741].

У 30-х роках XIX ст. у Росії була проведена масштабна систематизація законодавства, метою якої було ліквідувати архаїчні закони та побудувати нові, які б відповідали новим соціально-економічним відносинам. Унаслідок проведеної систематизації законодавства в царській Росії були видані два консолідуючі нормативні збірники – «Повне зібрання законів Російської імперії» (яке почало видаватися з 1830 р.) та «Звід законів Російської імперії» (почав видаватися з 1833 р.). Саме за царським указом 1723 року «Про форму суду» був побудований цивільний процес, оскільки цей нормативний акт був включений у Звід законів Російської імперії у Том X частину 2 (ст. 1062-1125) [5, с. 50]. Проте як відмічають сучасники, на практиці того порядку суду, що був визначений указом «Про форму суду» вже давно ніхто не бачив [6]. Ось чому російські дослідники резюмують, що до 60-х років XIX ст. російський судовий процес вівся негласно не тільки для публіки, але і для самих сторін справи, які, виклавши свої письмові думки в процесуальних документах, до суду до винесення рішення більше не викликалися [7, с. 67-70].

У II пол. XIX ст. була проведена одна із найбільш радикальних буржуазних реформ у Російській імперії: судова реформа 1864 року. Зокрема, був прийнятий Статут цивільного судочинства 1864 року, норми якого були розміщені в I частині XVI тому Зводу законів Російської імперії.

Судова реформа 1864 року в царській Росії побудувала судову систему на докорінно нових засадах, які раніше ця країна не знала або

вже давно не практикувала. Одною із таких засад, що були впровадженні в практику цивільного судочинства (в цей час відбувається формальне відокремлення цивільного процесу від кримінального) стало заміна канцелярської таємниці на принцип гласності.

Статут цивільного судочинства 1864 року детально регламентував гласність у вузькому та широкому значенні. Сторони мають право бути присутні під час всіх дій суду в судовому засіданні (ст. 13 Статуту), при допиті свідків та вчиненні всіх процесуальних дій за межами засідання (ст. 390, 414, 501 Статуту), переглядати в канцелярії суду всю документацію по своїй справі (ст. 271 Статуту), отримувати копії з процесуальних документів (ст. 854 Статуту), але вони не мають право бути присутніми в нарадчій кімнаті, де судді радяться (ст. 693 Статуту) [8].

Щодо гласності в широкому значенні, то право публіки бути присутньою під час розгляду справи було прямо закріплено в ст. 13 Статуту цивільного судочинства: «При всѣхъ дѣйствіяхъ судебныхъ установлений по производству гражданскихъ дѣлъ, за исключеніемъ случаевъ, положительно въ законѣ указанныхъ, допускается присутствіе тяжущихся и постороннихъ лицъ...». Коментатори Статуту цивільного судочинства 1864 року вказували значення гласності для цивільного судочинства: 1) зменшення свавілля та упередженості суддів; 2) спонукання судді до ґрунтовного вивчення цивільної справи; 3) можливість стороннім особам вивчати практичний хід справи та бути корисним для уряду в подальшому; 4) обмеження суддівської влади [8].

Статут цивільного судочинства 1864 року передбачав наступні нормативні винятки із принципу гласності: а) взаємна домовленість сторін, підтримана судом (ст. 326 Статуту); б) якщо справа буде шкідлива для релігії, громадського порядку або моральності (ст. 325 Статуту), але кожна з сторін може вимагати допустити трьох осіб в зал суду за її вибором (ст. 622 Статуту кримінального судочинства); в) на час вирішення питання відводу судді у зв'язку із його зацікавленістю у справі (ст. 672 Статуту); г) по окремих категоріях цивільних справ (утримання позашлюбних дій, отримання прав на винаходи, інформація по яким не повинна розголошуватися, відновлення спільного проживання подружжя, утримання чоловіком дружини, яка проживає окремо від нього, про взаємні права та обов'язки батьків, які мешкають окремо від своїх дітей); г) якщо за дорученням суду член судової колегії або суддя одноособово вчиняються окремі процесуальні дії (напр., допит свідків у приватному будинку, куди кожна сторона може привести двох сторонніх осіб – ст. 390 Статуту); д) якщо публіка порушує порядок, тишу або правила пристойності

[9, с. 125-126]. Відповідно до Статуту цивільного судочинства повинні були публікуватися судові рішення, але тільки касаційної інстанції (Сенату – *Авт.*), у яких містилися тлумачення закону [10, с. 5].

Але реалізація нововведень щодо гласного цивільного процесу наштовхнулася спочатку на певні матеріальні проблеми. Зокрема, занадто незручне розташування залів судових слухань, що були розташовані в самих дальніх кімнатах, за канцеляріями, заважало вільному входу і виходу бажаючих бути присутніми при судовому розгляді справ [1, с. 17].

Оскільки судова реформа 1864 року була одною із найрадикальніших реформ, то після так званої «політики реакції», що настала внаслідок терактів народовольців, студентських заворушень та робітничих страйків II пол. XIX ст. відбувається обмеження багатьох засад судочинства по політичним мотивам, у тому числі й принципу гласності. Хоча це мало більше відношення до кримінального процесу (присутність студентів допускалася з дозволу головуючого, право проводити засідання при закритих дверях надавалося міністру юстиції тощо), але видавалися нормативні акти, які регламентували діяльність загальних судових установ, незалежно від категорій судових справ, які в них розглядалися. Зокрема, після вбивства Олександра II, в 1881 році було видано Положення Комітету Міністрів «Про заходи до збереження державного порядку та громадського спокою», за яким Міністр внутрішніх справ або генерал-губернатори на територіях, що були оголошенні на стані посиленої або надзвичайної охорони мали право «вимагати розгляду при закритих дверях всіх тих судових справ, публічний розгляд яких може стати приводом для виникнення умов та порушення порядку» (п. 17) [11, с. 263]. Отже, даним актом допускалося закритий розгляд як кримінальних, так і цивільних справ.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк О. О. Принцип гласності та відкритості в адміністративному судочинстві України: дис. ...кандидата юридичних наук: 12.00.07 / Гаврилюк Олександр Олександрович. – Херсон, 2012. – 196 с.
2. История политических правовых учений: учебник / под ред. О. Э. Лейста. – М. : Юридическая литература, 1997. – 576 с.
3. Фоменко Е. Г. Принцип публичности гражданского процесса: истоки и современность: дисс. ...кандидата юрид. наук: 12.00.15 / Фоменко Елена Георгиевна. – М., 2007. – 206 с.

4. Владимирский-Буданов М. Ф. Обзор истории русского права / Владимирский-Буданов М. Ф. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2005. – 800 с.

5. Зеленьак Е. С. Інститут оцінки доказів у цивільному процесі: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03 / Зеленьак Едуард Степанович. – Ужгород, 2014. – 221 с.

6. Історія держави і права України. Підручник : у 2 т. / [В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький та ін.] ; за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. – Том 1. – К. : Ін Юре, 2003. – 656 с.

7. Полиева О. М. Принцип гласности и информационная открытость в современной системе российского правосудия / О. М. Полиева // Экономический Вестник Ростовского государственного университета. – 2009. – Том 7. – № 4 (часть 3) – С. 67–70.

8. Уставъ гражданскаго судопроизводства 20 ноября 1864 года [Электронный ресурс] // Судебные уставы. Съ изложениемъ разсуждений, на коихъ они основаны. Часть первая. – Санктпетербургъ: Въ Типографіи Втораго Отдѣленія Собственной Е. И. В. Канцеляріи, 1866. – Режим доступа: <http://civil.consultant.ru/reprint/books/115/>.

9. Васьковский Е. В. Учебник гражданского процесса / Васьковский Е.В.; под редакцией и с предисловием В. А. Томсинова. – М. : Издательство «Зерцало», 2003. – 464 с. – (Серия «Русское юридическое наследие»).

10. Энгельманъ И. Е. Курсъ русскаго гражданскаго судопроизводства / Энгельманъ И. Е. – [изд. 3-е, испр. и доп.]. – Юрьевъ: Тип. К. Маттисена, 1912. – 632 с.

11. О мерахъ къ охраненію государственнаго порядка и общественнаго спокойствія: Положеніе Комитета Министровъ, Высочайше утвержденное от 14 августа 1881 года // Полное собраніе законовъ Россійской имперіи. – СПб, 1885. – Т. I: Со дня восшествія на престоль Государя Императора Александра Александровича по 31 декабря 1881 года. – С. 261–266.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Гамбулова А.С.

студентка,

Науковий керівник: Савчак В.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут права

Університету державної фіскальної служби України

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Зовнішньоекономічна діяльність (далі ЗЕД) – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [1].

ЗЕД є важливою і невід'ємною сферою господарської діяльності підприємств, фірм, всіх учасників ринкових відносин. Відбулася в сучасному суспільстві переоцінка принципів і модельних характеристик економічного розвитку змінила уявлення про міжнародне співробітництво.

Розвиток зовнішньоекономічних операцій в Україні останнім часом характеризується негативними тенденціями, від'ємним сальдо товарообігу та незадовільною структурою експортно-імпорتنих операцій. Україна все більше набуває ознак сировинного додатку великих держав, зі слабо розвиненою в науковому та технічному плані економікою, що обумовлює поглиблене вчення причин та чинників, які сприяють такому становищу. Головне місце в цій проблемі займають питання визначення оптимальних рішень, спрямованих на вдосконалення зовнішньоекономічної політики держави, захист її економічних інтересів та прискорення економічного розвитку.

Серед досить значної кількості проблем та перешкод на шляху розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні, можна визначити такі:

- відсутність єдиної загальнонаціональної парадигми реалізації пріоритетних завдань міжнародної інтеграції;
- невизначеність напрямів спеціалізації українського експорту;

- низька конкурентоспроможність українських експортних товарів на світовому ринку;
- внутрішньополітична нестабільність;
- звуження внутрішнього ринку для національних виробників високотехнологічних та побутових товарів;
- надмірна залежність експортних поставок від окремих ринків;
- надмірна залежність від імпорту енергоносіїв;
- значна кількість труднощів у освоєнні національними товаровиробниками іноземних ринків через недосконалість фінансових розрахунків, недостатній розвиток інфраструктури ринку;
- незначне залучення прямих іноземних інвестицій.

Чинні проблеми зовнішньоекономічної діяльності в Україні, вимагають здійснення певних перетворень та проведення в економіці держави прогресивних, інноваційних заходів, які б дали змогу вийти на новий рівень розвитку як міжнародних відносин, так і країни в цілому [2].

Розв'язання проблеми можливе лише за умови вкладення капіталу та впровадження сучасних інноваційних розробок у пріоритетні галузі, іншими словами, забезпечення інтенсивного розвитку економіки.

З метою подолання вищенаведених проблем зовнішньоекономічної діяльності на державному рівні потрібно здійснити ряд важливих перетворень, зокрема:

- вкладення капіталу та впровадження сучасних інноваційних технологій у пріоритетні галузі розвитку з метою вирішення проблем із неякісним виробництвом товару, а також створення сприятливих економічних умов для вирішення питання збільшення кількості виготовлення продукції національного товаровиробника;
- створення умов розвитку конкурентного середовища та участі українських товаровиробників у закордонних виставках;
- розвиток сфери послуг у зв'язку із залученням до співпраці одного з історичних культурних центрів, що сприятиме збагаченню туристичної бази для європейських мешканців, розширенню транспортної інфраструктури, меж кредитного та страхового ринків, а також покращенню фінансового середовища європейських країн;
- суттєві позитивні зрушення у структурі споживчого ринку як ЄС, так і України, за рахунок розширення асортименту товарів і послуг [3].

Отже, зовнішньоекономічна діяльність України буде ефективною, лише після усунення усіх визначених проблем та запровадження нових

методів її реалізації, що будуть спрямовані на розвиток галузей України та забезпечать перехід на вищий рівень світового ринку.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-ХІІ від 16.04.1991. Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
2. Коломацька С.П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення: Навч. посіб. / С.П. Коломацька – К.: Професіонал, 2004.
3. Михайлишин Л. І. Вектори інтеграції України в ЄС чи СНД / Л. І. Михайлишин // Науково-інформаційний вісник: «Економіка». – 2013. – № 3. – С. 172-181.

Роль А.В.

студентка,

Університет державної фіскальної служби України

ПОНЯТТЯ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА ЙОГО ВИДИ

Діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва незалежно від того, здійснюється така діяльність з метою отримання прибутку чи без такої мети, здійснюється в межах певного правового режиму із дотриманням його вимог.

Поряд із загальними правилами здійснення господарської діяльності, Господарським кодексом України (далі – ГК України) передбачена можливість здійснення господарської діяльності в спеціальних режимах господарювання.

В ГК України як і в інших нормативно-правових актах відсутнє нормативне визначення поняття «спеціальний режим господарювання». Тому вважаємо за необхідне з'ясувати підходи науковців щодо визначення понять «правовий режим», «спеціальний правовий режим» і на підставі їх аналізу сформулювати власне визначення поняття «спеціальний режим господарювання».

Вперше комплексно дослідити поняття «правовий режим» намагався С. С. Алексєєв у своїй монографії «Общие дозволения и общие запреты в советском праве». Вчений визначав правовий режим як порядок

регулювання, що знаходить свій вираз у комплексі правових засобів, що характеризують особливе сполучення взаємодіючих між собою дозволів, заборон, а також позитивних зобов'язань та створюючих особливу спрямованість регулювання [1, с. 185].

На думку Г. С. Беляєвої, правовий режим – це особливий нормативний порядок регулювання на основі установлених і забезпечених державою правових засобів, спрямований на створення умов для задоволення інтересів суб'єктів права, який виражається у специфіці способів і гарантій їх реалізації і заснований на дії спільних принципів, що приводять усі його елементи у впорядковану систему [2, с. 81].

О. Ф. Скакун вважає, що «режим правового регулювання суспільних відносин (правовий режим) – правова форма, що визначає порядок (стан) правового врегулювання конкретної сфери суспільного життя, встановлений через специфічне поєднання мети, предмета, методів, способів і типів правового регулювання, які забезпечують розвиток правовідносин у просторовому й часовому вимірах та їх галузеву-правову належність» [3, с. 264].

На підставі вищенаведених визначень правового режиму можна дійти висновку, що правовий режим обов'язково передбачає наявність сукупності правових норм, в яких закріплені правила як імперативного, так і диспозитивного характеру, які покликані врегулювати певну сферу суспільних відносин.

Якщо тлумаченню поняття «правовий режим» науковці приділили достатньо уваги, то дослідження поняття «спеціальний режим господарювання» залишилося дещо осторонь.

На думку авторів Науково-практичного коментаря ГК України за загального редакцією В. К. Мамутова, спеціальний режим господарювання – це інститут господарського законодавства, що визначає особливий порядок здійснення господарської діяльності на визначеній території або в певній галузі економіки, який відрізняється від загального режиму господарської діяльності, передбаченого законодавством, і запроваджується для досягнення цілей, встановлених державою [4, с. 416]. Такий режим характеризується наявністю певних гарантій, податкових пільг та інших заохочень.

На основі дослідження спеціального правового режиму в різних галузях права, О. Р. Зельдіна сформулювала подібне визначення поняття спеціального режиму господарювання як правового режиму, що визначає порядок організації та здійснення господарської діяльності на певній

території, у певній галузі економіки, що відрізняється від загального режиму господарської діяльності, передбаченого законодавством, і вводиться державою з певною метою для забезпечення розумного сполучення публічних і приватних інтересів за допомогою встановлення обмежень та/або заохочень для суб'єктів господарювання [5, с. 9].

У сформульованому визначенні автор вказала на те, що спеціальний режим господарювання обов'язково вводиться для досягнення певної мети, яка, на нашу думку, може полягати в здійсненні ефективного управління певними об'єктами, створенні робочих місць, залученні інвестицій.

Таким чином, на підставі аналізу доктринальних визначень правового режиму та спеціального режиму господарювання можна сформулювати власне визначення спеціального режиму господарювання – це особливий порядок правового регулювання відносин у сфері господарювання, який встановлюється щодо конкретного кола суб'єктів чи сфери їхньої діяльності та відрізняється від загального режиму господарювання наявністю певних гарантій, податкових пільг та інших заохочень.

Із наведених визначень поняття «спеціальний режим господарювання» можна виділити особливості, які йому притаманні, зокрема:

- 1) такий режим встановлюється законодавством і забезпечується державою;
- 2) є особливим правовим способом регулювання господарських відносин;
- 3) даний режим складається із сукупності юридичних засобів і характеризується відповідним їх поєднанням;
- 4) створює певний ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів господарювання.

ГК України закріплено можливість створення і функціонування 9 видів спеціальних режимів господарювання, таких як [6]: 1) спеціальні (вільні) економічні зони (глава 39, ст. 401-405); 2) концесії (глава 40, ст. 406-410); 3) виключна (морська) економічна зона України (ст. 411); 4) господарська діяльність на державному кордоні України (ст. 412); 5) господарська діяльність в санітарно-захисних та інших охоронних зонах, на територіях і об'єктах, що особливо охороняються (ст. 413); 6) спеціальний режим господарювання в окремих галузях економіки (ст. 414); 7) здійснення господарської діяльності на території пріоритетного розвитку (ст. 415); 8) здійснення господарської діяльності

в умовах надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації (ст. 416); 9) здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану (ст. 417).

Вважаємо, що спеціальні (вільні) економічні зони, концесії, виключна (морська) економічна зона України, території пріоритетного розвитку, окрім здійснення ефективного управління даними територіями, створення нових робочих місць, мають за мету створення спеціального режиму інвестиційної діяльності. Підприємства, що здійснюють свою діяльність в межах даних спеціальних режимах господарювання, створюють додаткові робочі місця, користуються пільгами, установленними державними і місцевими органами влади.

В юридичній доктрині також існує своя класифікація спеціальних режимів господарювання. У своєму дисертаційному дослідженні О. Р. Зельдіна пропонує класифікувати спеціальні режими господарювання залежно від застосовуваних законодавцем правових засобів.

Так, автор поділила всі спеціальні режими господарювання на три групи [5, с. 12]:

1) обмежувальний спеціальний режим господарювання – це такий режим, де законодавець за допомогою встановлення обмежень у процесі здійснення господарської діяльності досягає певних цілей по охороні територій, об'єктів тощо (господарська діяльність на державному кордоні України, в умовах надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації, в умовах воєнного стану, виключна (морська) економічна зона, а також господарська діяльність в Збройних Силах України);

2) заохочувально-обмежувальний спеціальний режим господарювання – це ті режими, де за допомогою сполучення певних обмежень у процесі здійснення господарської діяльності та надання пільг досягаються необхідні цілі (концесія, господарська діяльність в санітарно-захисних та інших охоронних зонах, що особливо охороняються);

3) заохочувальний спеціальний режим господарювання – це режими, уведення яких пов'язане з необхідністю вирішення соціально-економічних проблем, залучення інвестицій на певну територію держави, у певну галузь економіки, створення нових робочих місць за допомогою надання різного роду заохочень для суб'єктів господарювання. (С(В)ЕЗ, території пріоритетного розвитку, а також господарювання в окремих галузях економіки.

Таким чином, можна зробити висновок спеціальний режим господарювання застосовується на конкретно визначеній території протягом чітко встановленого періоду і передбачає наявність спеціальних правових норм, що регулюють порядок здійснення господарської діяльності в межах даного режиму. На законодавчому рівні різновиди спеціальних режимів господарювання закріплені в ГК України, а на доктринальному рівні проведена класифікація спеціальних режимів, які в залежності від наявності заохочувальних чи обмежувальних умов здійснення господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Общие дозволения и общие запреты в советском праве. – М.: Юрид. лит., 1989. – 288 с.
2. Яковлев О. А. Правовий режим: підходи до визначення поняття / О. А. Яковлев // Право та інновації. – 2015. – № 2. – С. 80-85.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. – 3-тє видання. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 524 с.
4. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / Кол. авт.: Г. Л. Знаменський, В. В. Хахулін, В. С. Щербина та ін.; За заг. ред. В. К. Мамутова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.
5. Зельдіна О. Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання: Автореферат дис. на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: 12.00.04 / Національна академія наук України, Інститут Економіко-Правових Досліджень. – Донецьк, 2007. – 39 с.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Жуков М.С.

студент,

Науковий керівник: Пирожкова Ю.В.

доктор юридичних наук, доцент,

Запорізький національний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВИХ НОРМ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

25 грудня 2015 року було прийнято Закону України «Про публічні закупівлі» [1], який докорінно змінив систему придбання товарів, робіт, послуг за бюджетні кошти. Так, відповідно до п.20 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про публічні закупівлі», публічними закупівлями є придбання замовником товарів, робіт і послуг, у порядку, встановленому цим законом.

Передумовами прийняття цього нормативно-правового акту, стало підписання та подальша ратифікація угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яка у главі 8 закріплює основні положення та вимоги, які стосуються організації та проведення публічних закупівель [3]. виконання угоди про асоціацію та приведення українського законодавства у сфері публічних закупівель до європейських стандартів, у Києві розпочав свою роботу проект «Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС», наслідком діяльності якого було прийняття Закону України «Про публічні закупівлі».

Відповідний Закон ввів обов'язкове застосування електронної системи публічних закупівель, скоротив кількість процедур закупівель та залишив серед них наступні: відкриті торги, конкурентний діалог, переговорна процедура закупівлі.

Змінились й повноваження органів Казначейства у сфері публічних закупівель, зокрема, згідно із частиною другою статті 7 Закону [1] до здійснення оплати за договором про закупівлю орган Казначейства, шляхом перегляду документів, розміщених в електронній системі

закупівель Prozorro, перевіряє наявність договору про закупівлю, річного плану закупівель та звіту про результати проведення процедури закупівлі, які підтверджують проведення процедури закупівлі, за результатами якої укладено договір про закупівлю. В цілому ж, відповідний закон має позитивне значення для змін українського законодавства у сфері публічних закупівель та його подальшого приведення до норм європейських стандартів.

Що стосується системи оподаткування закупівель, які здійснюються за бюджетні кошти, то слід зазначити, що переможці тендеру сплачують наступні податки:

1. Податок на доходи фізичних осіб (якщо переможець тендеру є фізичною особою-підприємцем);
2. Податок на прибуток (якщо переможець є юридичною особою);
3. Єдиний податок (якщо переможець є платником єдиного податку);
4. Податок на додану вартість (якщо переможець є платником на додану вартість).

При цьому, слід зазначити, що питання податків, які сплачує переможець тендеру регулюються Податковим кодексом України, який було прийнято 02.12. 2010 року [2].

Тож, підсумовуючи усе вищезазначене, можна дійти висновку, що Україна перебуває на шляху трансформації норм, які регулюють питання організації та проведення публічних закупівель та приведенні нормативно-правових актів, у цій сфері до норм європейських стандартів. Яскравим вираженням таких дій є прийняття нового Закону України «Про публічні закупівлі». Питання оподаткування у сфері публічних закупівель має загальний характер, без наявності особливостей. Так, ставки, об'єкти, бази оподаткування встановлюються Податковим кодексом України.

Тож, Україна обрала шлях модернізації суспільних відносин, які складаються у сфері організації та проведенні закупівель за бюджетні кошти, з метою задоволення суспільних та державних інтересів.

Однак враховуючи притаманну суспільним відносинам динамічність, постійного вдосконалення та перегляду потребує і інститут публічних закупівель. При цьому, основним засобом такого вдосконалення є історичний аналіз недоліків українського законодавства, аналіз європейських стандартів у сфері публічних закупівель, з метою приведення до них українського законодавства, а також аналіз існуючого

закону, який регулює питання організації та проведення публічних закупівель.

Список використаних джерел:

1. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2016. – № 9. – Ст. 89.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради. – 2011. – № 13. – Ст. 112.

Ковальчук О.В.

студент,

*Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки,
Національна академія Служби безпеки України*

ЗАГРОЗИ АРХІВНИМ ДОКУМЕНТАМ ТА ЗАХИСТ ВІД НИХ

Захист архівних документів є одним з найважливіших функцій архівних установ. Дана проблема вивчена в багатьох наукових дослідженнях. До переліку робіт, що стосуються даної теми, можна віднести підручники «Доступ до архівних документів: законодавство і практика» [1], «Основні правила роботи державних архівів України» [2]. Збереження архівних документів зачіпається в роботах Т.Ф. Павлової [1], В.Д. Банасюкевича [2], Б.В. Бурангулова та інші.

Термін «архів» визначається як відповідно установа чи структурний підрозділ, що забезпечує облік і зберігання архівних документів, використання відомостей, що в них містяться, та формування Національного архівного фонду і/або здійснює управління, науково-дослідну та інформаційну діяльність у сфері архівної справи і діловодства [3]. Архів забезпечує збереження соціальної пам'яті суспільства, відіграє важливу роль в державі і суспільстві, комплектуючи свої фонди достовірною інформацією. Але також необхідно захистити інформацію, що знаходиться в архівах від несанкціонованого доступу, розкрадання і стихійного лиха.

Забезпечення збереження ретроспективної інформації є однією з найважливіших функцій архівів. Ретроспективна інформація – документна інформація, що створена в минулому. На сьогоднішній день для захисту інформації від несанкціонованого доступу і для запобігання їх розкрадання з архіву, видаються ряд законодавчих актів. Одним з них є Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [3]. Даний закон регулює відносини у сфері організації зберігання, комплектування, обліку та використання документів Національного архівного фонду України та інших архівних документів. Не менш важливу роль відіграють Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» та «Про захист персональних даних», де особлива увага приділяється саме захист інформації та правилам доступу до неї.

Згідно з Інструкцією про порядок призупинення діяльності архівних установ, які не забезпечують схоронності документів Національного архівного фонду або порушують вимоги щодо їх державної реєстрації, з метою забезпечення схоронності документів зобов'язані утримувати у належному порядку архівні споруди і приміщення, підтримувати у них необхідний технологічний режим, здійснювати матеріально-технічне забезпечення архівних установ, проводити консерваційно-реставраційну обробку документів НАФ, створювати страхові копії і фонди користування тощо [4].

Але з розвитком технологій забезпечити належний рівень інформаційної безпеки в організації, як правило, досить складно, особливо якщо співробітники зберігають документи на своїх робочих комп'ютерах і в мережевих сховищах із загальним доступом, передають по електронній пошті і іншим каналам комунікації, виносять за межі офісу на знімних носіях. За статистикою, $\frac{3}{4}$ випадків витоку інформації відбувається через халатність або безпечності користувачів.

Архіви знаходяться під впливом зовнішніх і внутрішніх загроз: стихійні лиха; терористичні акти; порушення режимних умов, правил зберігання, обліку, використання архівних документів; розкрадання співробітниками і сторонніми особами. Кожен з названих чинників небезпеки вимагає застосування індивідуальних (специфічних) методичних, організаційних і технічних засобів і методів захисту, здатних запобігти їх дію [1].

При відсутності регламентованого обліку користувальницьких дій щодо документації можливі:

- несанкціонований перегляд інформації співробітниками або іншими особами, які не мають прав доступу;
- навмисне чи випадкове знищення документа (ів);
- спотворення інформації або помилки внаслідок використання неактуальною версії;
- неправильна розстановка пріоритетів при необхідності оперативного отримання даних.

Оптимальним способом попередження і усунення можливих проблем є створення електронного архіву та розробка адміністративного регламенту зберігання і використання електронних документів. Для забезпечення інформаційної безпеки необхідно:

- створити чіткі правила роботи з електронним архівом, обов'язкові для всіх співробітників;
- розмістити в електронному архіві останні, актуальні версії документів;
- після введення даних в електронний архів видалити документи та їх копії з робочих місць;
- встановити внутрішній обмін документами тільки за допомогою електронного архіву;
- на апаратно-програмному рівні розмежувати рівні доступу, щоб виключити можливість несанкціонованого використання інформації;
- проводити регулярні перевірки дотримання правил інформаційної безпеки [2].

Оскільки електронний архів являє собою програмний комплекс, що включає кілька підсистем, існує можливість розмежувати доступ до кожної з них. Крім того, електронні документи зберігаються не в локальній базі даних, а на віддаленому захищеному сервері, і користувачі отримують для роботи тільки їх копії.

Електронний архів дозволяє:

- створити централізоване сховище електронних документів;
- розмежувати права доступу до інформації;
- враховувати і контролювати доступ до електронних документів, а також всі зміни, вироблені в електронних копіях;
- заборонити зміни документів;
- зашифрувати за допомогою протоколу SSL обмін інформацією між сервером і комп'ютером користувача;
- створювати резервні копії;
- захистити доступ до документів через інтернет.

Таким чином, створення електронного архіву та переклад документів в електронний вигляд вирішує більшість проблем інформаційної безпеки і дозволяє значно підвищити рівень захисту.

Список використаних джерел:

1. Доступ до архівних документів: законодавство і практика / Харківська правозахисна група. – Харків: Права людини.
2. Основні правила роботи державних архівів України Схвалено колегією Держкомархіву України 03.02.2004, протокол № 2.
3. ЗУ «Про Національний архівний фонд та архівні установи».
4. Інструкція про порядок призупинення діяльності архівних установ, які не забезпечують схоронність документів Національного архівного фонду або порушують вимоги щодо їх державної реєстрації.

Коваль І.О.

студентка,

Науковий керівник: Гусар О.А.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний авіаційний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток інформаційного суспільства та його ключової складової – електронного урядування на сьогодні є глобальною тенденцією еволюції суспільства, яка веде до істотних змін у суспільно-політичних відносинах, починаючи від побуту, сфер виробництва та послуг та закінчуючи управлінням країною від державного до місцевого рівня. Розбудова інформаційного суспільства є сьогодні одним із пріоритетних завдань України, яке декларується у багатьох державних нормативно-правових актах, концепціях, програмах та стратегіях розвитку, артикулюється на чисельних наукових та професійних заходах

Актуальність даної теми полягає в тому, що в Україні електронне урядування знаходиться ще на початку становлення, що робить необхідним вивчення методів та форм державного управління, державної політики в умовах інформаційного суспільства. Електронне урядування є одним із визначальних факторів та каталізаторів адміністративної реформи, бо головним пріоритетом його діяльності буде полегшення

доступу до послуг та контролю над чиновниками. Принципи електронного врядування сприяють трансформаційним перетворенням у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, налагодженню їхньої співпраці з користувачами та власними співробітниками. Електронне врядування є одним з інструментів розвитку громадянського суспільства, впровадження якого сприятиме створенню умов для відкритого й прозорого державного управління [1].

Електронне урядування (е-урядування) – це:

- форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

- оптимізація процесу надання адміністративно-соціальних послуг, політичної участі громадян у державній розбудові шляхом зміни внутрішніх і зовнішніх відносин за допомогою технічних засобів, Інтернету та сучасних засобів масової інформації;

- ефективна технологія, яка спрощує та полегшує спілкування громадян, бізнес-структур і органів влади на будь-яких рівнях і в усіх сферах [3].

Упровадження е-урядування передбачає реалізацію комплексного та індивідуалізованого підходу до надання державних послуг користувачам з одночасним їх усуненням від безпосереднього контакту з державними службовцями.

Розвиток інформаційного суспільства та інформаційних технологій стимулює країни й органи державного управління до прийняття концепції «електронного уряду». Вона спрямована на досягнення таких цілей:

- Надавати населенню інтегровані послуги в мережі Інтернет;

- Перебудувати відносини з населенням;

- Побороти інформаційну нерівність. Держава може зробити нові технології доступнішими для менш забезпечених прошарків суспільства, а також організувати навчання комп'ютерній грамотності, особливо молоді та людей похилого віку;

- Розробляти ефективні нормативно-правові акти та здійснювати раціональну політику. Держава повинна створити гнучке законодавство, стимулюючи довіру до всіх видів електронних операцій і зберігаючи рівновагу між необхідністю економічного розвитку та потребами забезпечення конфіденційності інформації.

– Створити форми управління з активним залученням громадськості. Широка інформатизація відносин органів державної влади з суспільством в решті-решт може забезпечити реалізацію «прямої демократії», без проміжних ланок, у яких втрачається і спотворюється інформація [5].

Значну роль в системі електронного урядування відіграє реалізація адміністративних та інформаційних послуг в онлайн-режимі.

Сайти наших державних органів перебувають на ранніх стадіях розвитку онлайн-послуг, де передбачається висвітлення на урядових сайтах інформації щодо політики їх діяльності, принципів управління, структури, контактної інформації, правил та правових засад їх функціонування, режиму роботи та видів послуг, які вони надають. Також там можуть розміщуватися новини державних установ та міститися посилання на інші електронні ресурси. Тоді як Європейські урядові сайти кардинально змінюють концепцію свого функціонування, переорієнтовуючись на активний обмін інформацією та даними з громадянами із широким залученням інтерактивних інструментів взаємодії по всій горизонталі та вертикалі влади. Державні органи через свої сайти надають громадянам повний спектр типових та індивідуальних послуг, залучають їх до активної участі в управлінні, надаючи для цього повноцінні можливості та інструменти [4].

Основними факторами, що перешкоджають запровадженню та розвитку технологій електронного урядування в системі державного управління або їх ефективному використанню, є такі:

- недостатність або відсутність державного системного контролю в цій сфері;
- фактична відсутність централізованої структури державного управління процесами інформатизації державних органів;
- відсутність взаємодії у функціонуванні інформаційно-комунікаційних систем державних органів, відомча відокремленість;
- неефективна державна політика щодо стандартизації, особливо у сфері відкритих стандартів для їх застосування в галузі державних послуг, кредит-но-фінансовій сфері, економіці, електронній комерції, освіті тощо;
- невідповідність законодавства у сфері інформаційно-комунікативних технологій та інформаційної безпеки системі законодавства Європейського Союзу [3].

На розв'язання цих та інших проблем організації діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування з надання адміністративних послуг в електронній формі спрямовано комплекс заходів, розроблених у межах Концепції розвитку електронного урядування в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. № 2250-р. Так, Концепція розвитку електронного урядування в Україні визначає шляхи та засоби розв'язання проблем ефективного функціонування електронного урядування, серед яких процесу надання адміністративних послуг стосуються такі: 1) розроблення необхідної нормативно-правової та нормативно-технічної бази, а також єдиних стандартів, протоколів і регламентів взаємодії суб'єктів електронного урядування, їх гармонізація з міжнародними стандартами; 2) визначення переліку адміністративних послуг, що надають органи державної влади й органи місцевого самоврядування, переведення їх в електронну форму; створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів веб-сайтів органів державної влади та органів місцевого самоврядування на всіх рівнях; 3) створення єдиної інформаційної системи, що містить реєстр адміністративних послуг, що надають органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування, а також інформацію про умови їх отримання; 4) забезпечення надання органами державної влади й органами місцевого самоврядування послуг в електронній формі громадянам і суб'єктам господарювання з використанням Інтернету, зокрема, здійснення реєстрації суб'єктів господарювання, подання звітності; 5) створення Єдиного веб-порталу адміністративних послуг; б) створення спеціальних центрів (пунктів) надання послуг, центрів обслуговування населення (кол-центрів); 7) створення умов для участі громадян, їх об'єднань і суб'єктів господарювання у процесі підготовки державних рішень.

Упровадження е-урядування в Україні забезпечить якісно новий рівень управління державою та суспільством у цілому, зміцнить довіру до держави та її політики, вдосконалив взаємодію між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, бізнесом, громадянами і державними службовцями. Якісно побудована система е-урядування має позитивно впливати на загальний перебіг та наслідки подальших радикальних перетворень в українському суспільстві. Побудова електронної демократії сприятиме становленню соціальної держави з впливовими інституціями, особливо з тих питань, де велике

значення мають методи та форми взаємодії органів державного управління з населенням.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні»: від 13.12.2010 р., № 2250-р // Офіційний вісник України. – 2010. – № 97. – Ст. 48.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні»: від 26.09.2011 р., № 1014-р // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 200.
3. Електронне урядування : підручник / авт. кол. : В. П. Горбулін, Н. В. Грицяк, А. І. Семенченко, О. В. Карпенко та ін. ; за заг. ред. проф. Ю. В. Ковбасюка ; наук. ред. проф. Н. В. Грицяк, проф. А. І. Семенченка. – К. : НАДУ, 2014. – 352 с.
4. Гонюкова Л.В. Основні напрями співпраці влади та громади і необхідні для цього умови [Електронний ресурс] / Л.В. Гонюкова // Державне управління: удосконалення та розвиток. – № 3. – 2015. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=819>.
5. Клименко І.В., Линьов К.О. Технології електронного урядування.– К: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 192 с.

Ковтун Л.Ю.

магістр,

*курсант факультету підготовки,
перепідготовки та підвищення кваліфікації
працівників податкової міліції*

Науковий керівник: Біла В.Р.

*кандидат юридичних наук, доцент, заступник начальника кафедри,
Університет державної фіскальної служби України*

ЩОДО ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

Виникнення права взагалі та митного права зокрема об'єктивно зумовлено потребою регламентації, регулювання існуючих суспільних відносин та захисту їх від різного роду посягань. Ефективність такої регламентації (регулювання) багато в чому залежать від того, які відправні ідеї та начала будуть покладені в його основу. Дія та реалізація

принципів має першочергове значення для досягнення цілей та виконання завдань галузі митного права.

Згідно з положеннями ст. 5 Митного кодексу України державна митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики [1].

У свою чергу, захист митних інтересів держави (національних інтересів України) забезпечується та реалізовується шляхом здійснення державної митної справи (ст. 6 Митного кодексу України) [1].

Слід пам'ятати, що реалізація завдань провадження у справах про порушення митних правил не обмежується лише діяльністю митних органів. Згідно з положеннями ч. 2 ст. 522 Митного кодексу України, окремі склади правопорушень, а також усі справи про порушення митних правил, вчинені особами, які не досягли 18-річного віку, розглядаються місцевими судами (суддями) [1].

Досліджуючи питання принципів здійснення адміністративного провадження у справах про порушення митних правил варто зосередити увагу на низці приписів Митного кодексу України для повного розуміння характеру норм, які підлягають до застосуванню.

По-перше, йдеться про положення ст. 487 Митного кодексу України, згідно з якими згадане вище провадження здійснюється відповідно до цього Кодексу, а в частині, що не регулюється ним, – відповідно до законодавства України про адміністративні правопорушення. Норми, які вказують на необхідність застосування норм Кодексу України про адміністративні правопорушення, який є базовим у системі законодавства України про адміністративні правопорушення, закріплені в частинах 4, 5 ст. 529 Митного кодексу України [2, с. 4].

По-друге, під час здійснення провадження у справах про порушення митних правил можуть застосовуватися також і норми Кодексу адміністративного судочинства України [2, с. 4].

Водночас, підходячи до визначення переліку принципів, на основі яких здійснюється адміністративне провадження у справах про порушення митних правил, слід враховувати різноманіття вказаного вище законодавства та галузеві особливості кожного з них.

В юридичній літературі здебільшого переважають підходи до виділення трирівневої системи принципів здійснення провадження у справах про порушення митних правил, які однакові за своїм змістом,

хоча і різні за формою. Так, О. В. Константа зазначає, що провадження у справах про порушення митних правил здійснюється на основі загально-правових принципів, закріплених у Конституції України, принципів митного регулювання, передбачених у Митному кодексі України, а також спеціально-правових принципів провадження у справах про порушення митних правил [3, с. 129-135].

А. В. Дусик також розподіляє правові принципи, на яких базується і здійснюється провадження у справах про порушення митних правил, на три групи: конституційні принципи, принципи митної справи та принципи адміністративно-процесуальної діяльності [4, с. 9].

Принципи є теоретичним стрижнем, неписаними правилами, дотримання яких наділяє певне явище такою комплексною характеристикою, як ефективність. На нашу думку недоцільно поділяти принципи адміністративного провадження у справах про порушення митних правил на головні та другорядні. Абсолютно кожний з принципів має самостійне значення, а вказаний різновид провадження у справах про адміністративні правопорушення не може слідувати лише одному принципу, яким би важливим той не був, адже він виконує не одну, а цілу низку функцій. Також, на нашу думку не потрібно виділяти специфічні принципи досліджуваного правового інституту, адже вказане не дасть бажаних результатів, враховуючи тісний взаємозв'язок різних галузей права та їх інститутів між собою. Доцільно виділити єдину систему принципів адміністративного провадження про порушення митних правил до якої віднести такі принципи: верховенства права, законності, забезпечення права на захист і презумпції невинності особи, правової рівності, швидкості й економічності, охорони інтересів держави й особи, об'єктивної істини, оперативності, рівності громадян перед законом та органом уповноваженим розглядати справи про порушення митних правил, публічності, гласності, заохочення доброчесності, мовної політики.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс] станом на 01.01.2017 – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

2. Дуженко С. А. Принципи провадження у справах про порушення митних правил крізь призму їх реалізації / С. А. Дуженко. // Теорія і практика правознавства. – 2014. – № 1. – С. 1-14.

3. Константа О. В. Принципи провадження у справах про порушення митних правил / О. В. Константа // Державне будівництво та місцеве

самоврядування : зб. наук пр. / Акад. прав. наук України. Ін-т держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Х. : Право, 2002. – Вип. 4. – С. 129-135.

4. Дусик А. В. Провадження у справах про порушення митних правил : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.07 / А. В. Дусик ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2006. – 18 с.

Кучмай Є.В., Власюк В.М.

студенти,

*Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки,
Національна академія Служби безпеки України*

ЕКСПЕРТИЗА ЦІННОСТІ ДОКУМЕНТІВ: ЗАВДАННЯ, ПРИНЦИПИ, КРИТЕРІЇ

На сьогодні в Україні експертиза цінності є механізмом, через який здійснюється регулювання потоку документів, що надходять на архівне зберігання. Він визначається достатньо високим рівнем результативності, оскільки єдина система експертизи цінності охоплює своїм контролем діяльність фактично всіх фондоутворювачів в країні, тобто будь-яких інституцій, незалежно від форми власності та організаційної структури.

Експертиза цінності документів та комплектування архівів є найвідповідальнішими ланками архівної діяльності. Від якості експертизи цінності, роботи з реальними та потенційними фондоутворювачами, комплектування архівів повноцінними документами залежить формування НАФ України.

Національний архівний фонд – це сукупність документів, незалежно від їх виду, місця створення і форми власності на них, що зберігаються на території України, відображають історію духовного і матеріального життя її народу та інших народів, мають наукову, історико-культурну цінність, визнані такими відповідною експертизою і зареєстровані у порядку, передбачену з Законом України «Про Національний архівний фонд та архівні установи».

Згідно Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» законодавець визначає основні засади експертизи цінності документації. У статті шостій цього закону чітко зазначається, що віднесення документів до НАФ та вилучення з нього здійснюється лише на підставі експертизи цінності. Надалі законодавцем згадуються

принципи та критерії експертизи цінності, що визначає їх обов'язковість як інструментарію ЕЦД [1, с. 6].

Експертиза цінності документів є теоретико-методичною основою формування НАФ. Її основними завданнями є:

- визначення по кожній установі складу документів, що мають науково-пізнавальну та історико-культурну цінність і підлягають постійному, довготривалому (понад 10 років) і тимчасовому (до 10 років) зберіганню;
- визначення складу документів, що відповідають профілю даного державного архіву;
- забезпечення повноти складу документів кожного фонду зокрема і архіву в цілому.

Практично формування НАФ здійснюється державними архівами через:

- експертизу цінності документів, утворюваних в діяльності юридичних і фізичних осіб;
- державний централізований облік і державну реєстрацію документів НАФ;
- безпосереднє комплектування документами НАФ;
- організаційно-методичне керівництво і контроль за роботою архівних підрозділів і служб діловодства установ джерел комплектування.

Включення документів до Національного архівного фонду або виключення документів з нього здійснюється на підставі експертизи їх цінності комісією у складі архівістів, представників наукової і творчої громадськості, інших фахівців. Експертиза цінності документів здійснюється за ініціативою їх власника або за його згодою.

Проведення експертизи цінності документів вимагає дотримання таких принципів:

- Принцип об'єктивності передбачає оцінку документів з врахуванням їх змісту, автентичності, значущості авторів або фондоутворювачів, юридичної сили документів та їх оригінальності, часу і місця створення, повторюваності інформації.
- Принцип історизму орієнтує на вивчення явищ, подій, процесів, відображених у документах, в історичному розвитку з урахуванням умов і особливостей того періоду, коли вони виникли.
- Принцип всебічності забезпечує визначення цінності документів з точки зору будь-якого споживача інформації.

- Принцип комплексності передбачає визначення цінності кожного окремого документа в групі документів, складовою і невід'ємною частиною яких він є.

Застосування вказаних принципів експертизи цінності документів дозволяє відтворити історичні умови створення документації, встановити її науково-історичне та суспільне значення.

При проведенні експертизи цінності комплексно застосовують критерії цінності документів, тобто систему науково обгрунтованих ознак (походження, зміст, час та місце створення, зовнішні ознаки), на підставі яких практично визначається ступінь цінності документів [2, с. 182].

Критерій походження полягає у встановленні значення фондоутворювача (установи або особи). Основним критерієм цінності змісту документів є, насамперед, значущість його інформації. Зміст документа є сукупністю зафіксованих у ньому відомостей про конкретні факти, події, явища, процеси. З його застосуванням пов'язане визначення термінів зберігання документів. Чим вагоміший інформаційний зміст, тим цінніший документ. Важливим показником є повторюваність та розсіюваність інформації.

Суттєве значення має час і місце створення документів. Загальновідомо, що чим давніший документ, тим він цінніший з погляду історії – як «уламок» своєї епохи він несе певну інформацію про цей період. Чим далі від нас є ця подія, тим цінніший документ.

У житті держави, суспільства, особи бувають особливо відповідальні, визначальні періоди, наприклад, участь у визвольних змаганнях, воєнних діях, становлення нової держави, участь або присутність при вирішенні питань загальнодержавного значення тощо. Чим повніше знаходять своє відображення явища, події і процеси історичної дійсності в документах, тим важливішими і ціннішими для історії вони є [3, с. 214].

Отже, на сьогодні в Україні сформовано структуровану нормативну базу з експертизи цінності документації в установах, яка охоплює основні засади ЕЦД. Основу нормативно-правової бази складають положення Закону України «Про національний архівний фонд та архівні установи».

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», 2011.

2. Архівознавство / Г.В. Боряк, Л.А. Дубровіна та ін.; Ред.: Ярослав Калакура, Ірина Матяш; Держ. комітет архівів України, Укр. наук.-дослід. ін-т архівної справи та документознавства. – 2-е вид., виправл. і доп. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2002. – 354 с.

3. Хрестоматія з архівознавства / Упор.: Г.В. Боряк, Ірина Матяш та ін.; Держ. комітет архівів України, Укр. наук.-дослід. ін-т архівної справи та документознавства. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2003. – 407 с.

Пасько Т.Г.

аспірант,

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНШИХ УЧАСНИКІВ НЕВИЇЗНИХ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК

Проведення невиїзної податкової перевірки неможливо без участі контролюючого органу – суб'єкта, що здійснює дану форму податкового контролю а також суб'єкта щодо якого проводиться перевірка (юридична особа, відокремлений підрозділ юридичної особи, фізична особа-підприємець або фізична особа).

Проте при проведенні невиїзних перевірок її учасниками є не лише платники податків і зборів та контролюючі органи але й інші учасники, які беруть опосередковану участь у даному виді податкового контролю.

Хоча наявність експерта, перекладача або фахівця при проведенні перевірки є факультативною, значення даних учасників є вагомим з огляду на необхідність об'єктивного оцінювання документів, на підставі яких перевіряючим встановлюється наявність або ж відсутність порушень податкового, валютного та іншого законодавства.

Хоча питанню дослідження статусу зазначених вище суб'єктів і приділяли увагу такі науковці як Беспалова А.О., Маринів Н.А., Чистяков П.М. та Тиновський Д.В., проте деякі з цих досліджень було здійснено до прийняття Податкового кодексу України, до того ж проведена характеристика суб'єктів в наукових працях носила досить фрагментарний характер, а тому беручи до уваги вказані обставини, доцільним є проведення аналізу та надання правової характеристики законодавчо передбаченим учасникам, що сприяють в проведенні

невиїзних перевірок а також формування власних пропозицій щодо розширення кола осіб, які можуть брати участь у даному типі перевірок.

Податковий кодекс України (далі – Кодекс) не містить чіткого переліку та визначення осіб – інших учасників невиїзних податкових перевірок.

Маринів Н.А. зазначає, що експерти та свідки є учасниками податкових перевірок чиї процесуальні дії служать засобами доказування [1, с. 6].

В свою чергу Тиновський Д.В. виділяє лише експерта як одного з учасників податкової перевірки [2, с. 15].

Статтею 20 Кодексу, зокрема підпунктом 20.1.17 пункту 20.1 передбачено, що контролюючі органи мають право залучати у разі потреби фахівців, експертів та перекладачів [3, с. 59].

Участь експерта та проведення експертизи при проведенні документальної (в т.ч. невиїзної) перевірки передбачена статтею 84 Кодексу.

Дана норма введена в Кодекс у зв'язку з тим, що податковий контроль стосується різних галузей і потребує знань, які виходять за межі тих, якими повинні володіти посадові особи контролюючих органів. При цьому головне призначення експертизи під час проведення перевірки – якісна оцінка фахівцем всіх обставин, які виникли в процесі оподаткування.

Згідно пункту 84.1 статті 84 Кодексу експертиза проводиться у разі, коли для вирішення питань, що мають значення для здійснення податкового контролю необхідні спеціальні знання у галузі науки, мистецтва, техніки, економіки та в інших галузях. Залучення експерта здійснюється на договірних засадах та за рахунок коштів сторони, що є ініціатором залучення експерта [3, с. 131].

Експерт має право під час проведення експертизи знайомитись з поданими йому матеріалами, які стосуються предмета експертизи та просити надання додаткових матеріалів.

При цьому Кодексом прямо закріплено відповідальність експерта за надання завідомо неправдивого висновку. Встановлення відповідальності експерта на законодавчому рівні підвищує рівень об'єктивності та достовірності проведеної експертизи та встановлених порушень.

Важливою обставиною є те, що серед матеріалів, які можуть бути використані при проведенні перевірки, відповідно до пп. 83.1.6 п. 83.1 ст. 83 Кодексу окреме місце виділено експертним висновкам [3, с. 130].

В той же час, в наказі Міністерства фінансів України від 20.08.2015 р. № 727 «Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок дотримання законодавства України з питань державної митної справи, податкового, валютного та іншого законодавства платниками податків – юридичними особами та їх відокремленими підрозділами» відсутні вимоги щодо зазначення в акті (довідці), що складаються за результатами перевірки, інформації про залучення експерта та опису висновку експерта [4].

Також положення вказаного вище наказу не містять вимог щодо зазначення інформації про залучення перекладача або проведення перекладу первинних документів особою, яка вільно володіє мовою, знання якої необхідне для письмового перекладу бухгалтерських документів.

Позиція Державної фіскальної служби, яка викладена зокрема в Листі № 27700/6/99-95-42-03-15 від 25.12.2015 р. полягає в тому, що документи, які є підставою для записів у бухгалтерському обліку і складені іноземною мовою повинні мати автентичний переклад [5].

В той же час, положення вказаного Листа не мають обов'язкової сили.

Варто вказати, що Кодекс не містить визначення поняття перекладач. Він також не містить жодної статті, яка б регулювала процедуру залучення перекладача та проведення перекладу документів, а зазначений у Листі обов'язок перекладу бухгалтерських документів Кодексом не закріплений. Винятком є документи, що надаються при проведенні перевірки пов'язаної з трансфертним ціноутворенням, які мають бути перекладені на державну мову, а також документи, видані іноземною державою, які мають бути перекладені роботодавцем за власний рахунок для підтвердження сум виданих працівнику на відрядження та не повернутих в строк.

Слід вказати, що відповідно до пп. 20.1.9 п. 20.1 ст. 20 Кодексу, контролюючі органи мають право вимагати від платників податків, що перевіряються в ході перевірок, проведення інвентаризації основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, коштів у тому числі зняття залишків товарно-матеріально цінностей, готівки [3, с. 58].

Положеннями розділу 2 Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 09.09.2014 р. № 879 передбачено, що для проведення інвентаризації на підприємстві створюється комісія з представників апарату управління підприємства, бухгалтерської служби (представників аудиторської

фірми, суб'єкта підприємницької діяльності-фізичної особи яка здійснює ведення бухгалтерського обліку на підприємстві) та досвідчених працівників підприємства, які знають об'єкт інвентаризації, ціни та первинний облік (інженери, технологи, механіки, виконавці робіт, товарознавці) [6, с. 560].

Важливість інвентаризації полягає в тому, що у разі відмови перевіряемого суб'єкта від проведення останньої або ненадання документів щодо залишків товарно-матеріальних цінностей, до платника податків застосовується адміністративний арешт.

При цьому вищевказаний наказ Міністерства фінансів України від 20.08.2015 р. № 727 передбачає не тільки зазначення в акті (довідці) інформації про проведену інвентаризацію, але і дозволяє формувати в якості інформативних додатків до акта (довідки) перевірки копії матеріалів (описи, відомості, протоколи) про результати проведені інвентаризації [4].

Кодекс не містить права контролюючих органів залучення при проведенні перевірки спеціалістів або ж надання ними пояснень. В той же час, такими спеціалістами – особами, що володіють спеціальними знаннями, є суб'єкти, що вказані в п. 1 р. 2 Положення від 09.09.2014 р. № 879, а саме інженери, технологи, механіки, виконавці робіт, товарознавці, а тому доцільним є внесення змін до Кодексу щодо залучення до участі в проведенні перевірки спеціалістів та надання ними письмових пояснень з приводу даних, встановлених при проведенні інвентаризації.

Таким чином проведена характеристика правового регулювання інших учасників невіізних перевірок свідчить про відсутність як у Кодексі так і в підзаконних нормативно-правових актах визначення понять та чіткого статусу даних суб'єктів та процедури їх залучення. Усунення даних недоліків шляхом внесення змін до Кодексу дозволить в майбутньому, за результатами невіізних перевірок, здійснювати більш обґрунтовані та неупереджені висновки щодо правильності та повноти задекларованих податків.

Список використаних джерел:

1. Маринів Н.А. Податкова перевірка як організаційно-правова форма реалізації податкового контролю: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Маринів Наталя Анатоліївна. – Х., 2007. – 204 с.

2. Тиновський Д.В. Правові та організаційні засади здійснення виїзних податкових перевірок : дис.... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Тиновський Дмитро Вікторович. – К., 2012. – 200 с.

3. Податковий кодекс України / Х.: Видавництво Право, 2017. – 836 с.

4. Наказ Міністерства фінансів України від 20.08.2015 р. № 727 «Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок дотримання законодавства України з питань державної митної справи, податкового, валютного та іншого законодавства платниками податків – юридичними особами та їх відокремленими підрозділами» – Режим доступу: <http://zakon.medsprava.com.ua/regulations/1521/8199/8200/475639/>

5. Лист Державної фіскальної служби України № 27700/6/99-95-42-03-15 від 25.12.2015 р. - Режим доступу: <https://zakon.help/article/4214/>

6. Наказ Міністерства фінансів України від 09.09.2014 р. № 879 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» // Офіційний вісник України. – 2014. – № 91. – Ст. 2627.

Поліщук О.В.

студентка,

Національна академія Служби безпеки України

ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Для встановлення юридичної відповідальності є закріплене положення, передбачене ст. 27 Закону України «Про інформацію» відповідальність за порушення законодавства про інформацію та інших нормативних актів у сфері інформаційного законодавства, що передбачають притягнення винних у скоєнні конкретних правопорушень [1].

Для встановлення мети юридичної відповідальності за порушення інформаційного законодавства є: правова охорона та захист інформаційних прав і свобод людини та громадянина від протиправних втручань; забезпечення нормального функціонування механізму правового регулювання у сфері інформаційних правовідносин; утвердження законності та правопорядку в суспільстві, покарання винного за скоєне правопорушення, а також попередження

правопорушення в майбутньому; гарантування реалізації суб'єктами інформаційних відносин своїх прав та виконання обов'язків.

Підставами для настання юридичної відповідальності, пов'язаних у сфері інформаційних правовідносин є порушення правових норм інформаційного законодавства, які проявляються у конкретному складі інформаційного правопорушення. Сутність юридичної відповідальності полягає в обов'язку винної особи виконувати вимоги, які висуваються до неї державою у вигляді примусових заходів, встановлених законом за конкретний вид правопорушення. Змістом правомірних примусових заходів є застосування до особи, яка вчинила правопорушення всупереч його волі та заходів державно-владного примусу у вигляді позбавлення правопорушника певних моральних чи матеріальних благ [2]. Юридична відповідальність, застосування якої ґрунтується на принципах, що є гарантією дотримання законних прав та інтересів особи. Ключовим та особливо важливим є принцип законності, суть якого полягає у чіткому дотриманні вимог законодавства при застосуванні юридичної відповідальності у сфері інформаційних правовідносин. Не менш важливим є дотримання принципів справедливості, гуманізму, невідворотності та індивідуалізації покарання.

Обов'язково повинен використовуватись принцип обґрунтованості юридичної відповідальності, суть якого є необхідність об'єктивного вивчення всіх обставин справи, а саме: аргументованість висновку про наявність складу правопорушення; визначення санкції, яку необхідно застосувати до правопорушника з урахуванням всіх передбачених законом критеріїв.

Отже, юридична відповідальність за правопорушення у сфері інформаційних правовідносин – це передбачена нормами права система, щодо примусових заходів, які вживаються уповноваженими органами або посадовими особами до осіб, що вчинили вище зазначенні правопорушення у встановленому законом процесуальному порядку.

Юридична відповідальність за правопорушення пов'язаних у сфері інформаційних правовідносин, передбачає такі види відповідальності: цивільно-правову; дисциплінарну; адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України.

Характеристика окремих видів юридичної відповідальності пов'язаних у сфері інформаційних правовідносин.

Цивільно-правова відповідальність за правопорушення у сфері інформаційних правовідносин – має обумовлений комплексний характер інформаційного права, окремі норми якого закріплюються в цивільному

законодавстві. Цивільно-правова відповідальність настає у випадках, якщо була заподіяна шкода фізичним та юридичним особам внаслідок недотримання відповідних норм у сфері інформаційного права [3].

Отже, об'єктом цивільної відповідальності за правопорушення у сфері інформаційних правовідносин є майнові та особисті немайнові права фізичної або юридичної особи, які охороняються інформаційним та цивільним законодавством.

Кримінально-правова відповідальність за правопорушення у сфері інформаційних правовідносин – становить правову основу кримінальної відповідальності, який закріплений Кримінальним кодексом України, що ґрунтується на Конституції України та на загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права.

У чинному Кримінальному кодексі України з усього обсягу об'єктів інформаційних правовідносин виділені такі, що за своєю суспільною небезпекою виходять за межі дисциплінарного чи адміністративного правопорушень. Кримінальним законом закріплено понад 20 складів злочинів, що різняться між собою за об'єктом, предметом, об'єктивною стороною та головне загрожують інформаційній безпеці суспільства і держави, відповідальність за які несуть як спеціальні так і загальні суб'єкти.

Отже, можна сказати, що ряд об'єктів інформаційних відносин перебувають у сфері кримінально-правового захисту з боку держави, що є додатковою гарантією забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства і держави. Статті Кримінального кодексу України регламентують відповідальність за скоєння певних дій, що можуть мати значення для інформаційних відносин, хоча в диспозиціях таких статей про інформаційні відносини не згадується.

Адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності громадян і службових осіб, за вчинення ними адміністративних правопорушень [4]. Адміністративно-правовими правопорушеннями визначені: 1) відмова у наданні інформації :несвоєчасне або неповне надання інформації ; надання інформації, що не відповідає дійсності, у разі, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до законів України. 2) відмова у наданні за інформаційними запитами повної та достовірної інформації або несвоєчасне її надання.

У кодексі України по адміністративні правопорушення, а також окремі нормативні акти інформаційного законодавства, закріплено не тільки норми матеріального, а й процесуального права, в яких закріплено

механізм реалізації притягнення винних осіб до відповідальності, визначені посадові особи та органи, уповноважені документувати адміністративні правопорушення, тобто суб'єкти забезпечення інформаційної безпеки, а також накладати адміністративні стягнення. Такими суб'єктами є: система державних і недержавних інституцій, посадових осіб, уповноважених на те законом. Адміністративні справи про інформаційні правопорушення підвідомчі адміністративним комісіям, місцевим судам, органам внутрішніх справ, органам Національної комісії з питань регулювання зв'язку, Адміністрації зв'язку та радіочастот України тощо.

Отже, зазначимо, що правову основу складу правопорушень, які є підставою притягнення осіб, які вчинили правопорушення до адміністративної відповідальності, закріплено в Законі України «інформацію» та інших спеціальних інформаційних законах, а в Кодексі України про адміністративні правопорушення, конкретизовані склади інформаційних правопорушень та адміністративних правопорушень, також визначені санкції за їх вчинення та сформовано механізм реалізації охоронних, а також захисних норм інформаційного законодавства, щодо забезпечення інформаційної безпеки та захисту інформації.

Дисциплінарна відповідальність за правопорушення у сфері інформаційного законодавства – це застосування державним органом або його посадовими особами, котрі здійснюють владні управлінські функції стосовно інформаційної сфери, примусових заходів у вигляді дисциплінарних стягнень до особи, що межах виконання своїх функціональних обов'язків порушила встановлений порядок створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення охорони та захисту інформації [5].

Отже, притягнення особи до дисциплінарної відповідальності здійснюється в порядку дисциплінарного провадження, що порушується вищим керівником за власної ініціативи або за заявою громадянина у зв'язку з порушенням його інформаційних прав посадовою особою. Повноваження з накладення дисциплінарних стягнень, має тільки роботодавець, перед яким несе відповідальність найманий працівник.

Список використаних джерел:

1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

2. Підручник «Інформаційне право України» Костецька Т.А.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studopedia.info/10-31172.html>.

3. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

4. Кодекс про адміністративні правопорушення України від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page>.

Савчук Л.В., Перканюк Я.О.

студенти,

Національна академія Служби безпеки України

ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ІНТЕРНЕТ ПРОСТОРУ

Механізми правового захисту авторського права показали малу ефективність відносно сучасних телекомунікаційних технологій. У той же час чинне міжнародне та національне законодавство не може влаштувати жодну із сторін даних правовідносин – користувачів, інформаційних посередників і правовласників. Багато користувачів вважають, що обмеження на розпорядження контентом веб-сайтів порушують їх право на вільне використання інформації, а також культурний і науковий обмін. Власники інтернет-ресурсів стверджують, що авторське право стримує розвиток нових мережевих сервісів і технічних алгоритмів доставки контенту кінцевому споживачеві. У свою чергу правовласники вважають, що авторське право не забезпечує достатній захист їх прав, а цифрове піратство обмежує їх творчий потенціал, позбавляючи можливості отримувати прибуток за контент, який вони створюють [2, с. 13].

У просторі мережі «Інтернет» міститься величезний обсяг багатоаспектної інформації: освітньої, наукової, пізнавальної, культурної, соціально-правової, політичної та інших її видів. Поряд з цим, мережа «Інтернет» – це широка арена для застосування «інформаційної зброї», «інтелектуального піратства» та інших дій

протиправного характеру, які тягнуть не малозначний матеріальний і моральний збиток у процесі розвитку інноваційної економіки.

Користувачів глобальної мережі можна поділити на тих, хто використовує її для пошуку певної інформації і послуг, які можуть бути як безоплатними, так і платними, і тих, хто, крім усього іншого, самостійно створює веб-сторінки і додає інформацію в мережу. Метою представлення інформації в мережа Інтернет, як правило, є її доведення до відома інших користувачів, і в даному випадку однією з особливостей використання інформації в Інтернеті є те, що це можна зробити в будь-який час доби, одноразово або багаторазово [4, с. 72].

Однак свобода інформаційного обміну – це не тільки позитивні аспекти, але ще й негативні, що зачіпають авторські та суміжні права на об'єкти інтелектуальної власності. Щодо даного питання існує кілька думок: одні вважають, що Інтернет підкоряється звичайним законам, інші висловлюють думку, що авторське право в Інтернеті – віртуальна категорія і доводити її не варто.

В теорії є поняття «Інтернет-право», ставлення до визначення якого досить дискусійне.

Наприклад, А. А. Лук'янов вважає, що Інтернет-право – умовний термін, який позначає сукупність правових норм усіх галузей права, об'єднуючою ознакою яких є регулювання відносин у Інтернет-середовищі (віртуальному середовищі) [6, с. 81].

Інтернет – найбільш важлива інфраструктура сучасного суспільства [7, с. 144]. Однак практики правового регулювання діяльності Інтернету в Україні недостатньо. Наведемо приклад із законодавства зарубіжних країн: у США існують спеціальні законодавчі акти, що регулюють авторське право в мережі «Інтернет». Такими актами є: Digital Millennium Copyright Act – Закон про захист авторських прав в цифрову епоху 1998 р., що передбачає захист авторського права в цілому [2], і Family Entertainment and Copyright Act – Закон про захист авторського права в галузі приватного відтворення, що захищає від авторів відео – і аудіопіратства в Інтернеті [3]. При цьому поняття «об'єкт авторського права» має більш конкретне визначення, ніж в Україні, і під охорону потрапляють лише оригінали творів. Такий прецедент був встановлений рішенням суду *Feist Publications v. Rural Telephone Service* 499 U. S. 340 (1991), згідно з яким компіляції або твори, які не відповідають оригіналу не підпадають під порушення авторських прав. Таким чином, всі об'єкти авторського права, що знаходяться в Інтернеті, не визнаються неліцензійними копіями, і до них застосовуються норми «Закону про

захист авторських прав у цифрову епоху», що передбачає кримінальну відповідальність за порушення.

У Великобританії правове регулювання характеризується специфічністю у зв'язку з тим, що інтелектуальна власність виступає в якості понятійної категорії, що включає в себе різні права, і охороняється така категорія особливими нормативними актами – статутами. Один з них – Copyright, Designs and Patents Act.

На підтвердження вищесказаного, розглянемо для прикладу законодавство України про інтелектуальну власність, яке не містить ані визначення поняття веб-сайту, ані власне віднесення веб-сайту до категорії об'єктів інтелектуальної власності. Проте, таке визначення можна знайти у Наказі Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002 N 327/225 «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади», який визначає, що «веб-сайтом» є сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет. У свою чергу згідно цього ж Наказу веб-портал – це веб-сайт, організований як системне багаторівневе об'єднання різних ресурсів та сервісів для забезпечення максимальної можливості доступу до інформації та послуг.

На наш погляд, на законодавчому рівні необхідно вдосконалення способів захисту інтелектуальних прав в мережі «Інтернет».

По-перше, ми вважаємо, що на державному рівні доцільно забезпечити гармонізацію законодавства і виробити єдиний підхід до проблем порушення використання об'єктів інтелектуальної власності на міжнародному рівні.

По-друге, представляється необхідним законодавче закріплення правового статусу інформаційного об'єкта інтелектуальної власності, який розміщується і поширюється в мережі інфосфері «Інтернет». Таке нововведення сприятиме більш ефективному захисту та припинення правопорушень.

По-третє, ми вважаємо, що електронно-цифровій інформації, такої як інформаційні об'єкти, масиви, записи, необхідно надати доказову силу.

Це може посприяти забезпеченню задоволення вимог, які пред'являються законодавством до електронних документів.

Більш того, можливе введення спеціальних юридичних механізмів, які змогли б забезпечувати рівність електронних доказів письмовим, наприклад, врівноваження електронного цифрового друку і власноручним.

Слід зазначити, що процесуальне законодавство теж потребує вдосконалення, наприклад, у розширенні об'єктивної сторони правопорушень і злочинів, вчинених у інфосфері мережі «Інтернет» з урахуванням всіх особливостей і доповнення законодавства нормами, які відображають стан мережі «Інтернет» та електронних технологій на даний момент.

Ще однією прогалиною в законодавстві можна вважати відсутність законодавчого закріплення прав і обов'язків правовласників, адміністраторів сайтів, Інтернет-провайдерів та інших суб'єктів інформаційного обміну в мережі, щодо їх участі у судових процесах, пред'явлення вимог і відповідальності.

Існуючі проблеми все частіше призводять до виникнення питання про право віртуального простору, норми якого повинні комплексно регулювати суспільні відносини, що виникають в Інтернеті.

Список використаних джерел:

1. Галінська С. Існування електронних бібліотек в Україні: сучасність та перспективи // Інтелектуальна власність. – 2009. – № 11. – С. 17-22.
2. Гуменюк О., Арданов О. Плагіат та інші актуальні проблеми реалізації авторського права у діяльності засобів масової інформації // Інтелектуальна власність. – 2009. – № 5. – С. 13-21.
3. Денисюк М. Інтелектуальна власність та Інтернет: нові можливості чи нові проблеми? // Інтелектуальна власність. – 2009. – № 6. – С. 9-12.
4. Мельников М. Піратство як злочин у галузі авторського права і суміжних прав: погляд на проблему / М. Мельников // Право України. – 2003. – № 4. – С. 72-75.
5. Міжнародна кримінологія: досвід дослідження тероризму / В. Ф. Антипенко. – Одеса : Фенікс, 2011. – 317 с.
6. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Підручник // За заг. ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – С. 236.
7. Пастухов О.М. Авторське право в Інтернеті / О.М. Пастухов. – К.: Школа, 2004. – С. 144-159.

Сарибаєва Г.М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ПЕРЕДСИСТЕМАТИЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЩОДО ЗАКОНОДАВСТВА МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

На Міністерство юстиції України як на провідний орган публічного адміністрування у сфері юстиції, покладається чимало повноважень, у тому числі повноваження з класифікації та обліку законодавства України (слід зазначити, що ця діяльність передує систематизації національного законодавства, а отже є передсистематизаційною).

Наразі Міністерство юстиції України здійснює передсистематизаційну діяльність відповідно до Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України (далі – Положення 2004 р.). Воно набуло чинності відповідно до Наказу Міністерства юстиції України від 15 квітня 2004 р. № 31/5.

У цьому підзаконному акті дещо більше уваги приділяється класифікації як діяльності, що передує обліку законодавства, але все ж таки недостатньо. Також, про неї згадується вельми опосередковано, тому інколи не зовсім зрозуміло, як саме класифікація співвідноситься з обліком.

Наприклад, у Частині 2 «Документальний фонд» розміщено кілька релевантних норм.

У п. 2.2.1 передбачається, що Міністерство юстиції України веде систематичну картотеку актів законодавства України відповідно до Класифікатора. Ця норма закріплює повноваження Міністерства і з неї не дуже зрозуміла послідовність дій з обліку та внесення актів законодавства до Класифікатора галузей законодавства України.

У п. 2.3 «Облік актів законодавства» зазначається, що цей облік здійснюється, у т.ч., шляхом ведення систематичної картотеки актів законодавства відповідно до Класифікатора.

Підпункт 2.3.3. «Ведення систематичної картотеки», у свою чергу, у ч. 1 встановлює:

- «відповідно до Класифікатора на кожний акт законодавства України створюється картка обліку (додаток 3);
- у картці обліку зазначаються код акта (розділу, статті, частини, пункту), вид акта, видавник, дата, номер, назва, джерело опублікування;

– у разі присвоєння акту законодавства України декількох кодів, кількість карток обліку повинна відповідати кількості присвоєних кодів (кожна облікова картка містить один код)» [1].

Наступні частини цього підпункту передбачає, що «акти законодавства класифікуються відповідно до Класифікатора, який вміщує перелік розділів і підрозділів. Розділи і підрозділи Класифікатора мають цифрові позначення – коди. Коди у відповідності до Класифікатора проставляються на полях тексту акта законодавства. Код за Класифікатором присвоюється акту в цілому, а також його розділам, статтям, частинам, пунктам. Коди проставляються проти окремих частин акта законодавства (статей, частин, пунктів)» [1].

Класифікатор галузей законодавства України було затверджено Наказом Міністерства юстиції України від 2 червня 2004 р. № 43/5. Класифікатор розроблявся «з метою забезпечення виконання завдань з організації та ведення еталонної бази даних правової інформації, необхідної для формування правової політики, підвищення ефективності правового регулювання, реалізації програм законопроектних робіт, забезпечення правової реформи в Україні, вдосконалення обліку актів законодавства, а також забезпечення автоматизованого обміну правовою інформацією» [2]. Слід зазначити, що сам Класифікатор не оновлювався з дати свого затвердження, хоча з 2004 р. відбулось багато змін у чинному законодавстві України. Це свідчить про те, що наразі класифікація актів законодавства України, яку здійснюють органи Міністерства юстиції, навряд чи відповідає своїй основній меті – сприяти не тільки обліку, але й систематизації законодавства України, формами якої є інкорпорація, консолідація та кодифікація.

Виходячи зі змісту цих двох документів резюмуємо, що класифікація актів законодавства України передує обліку законодавства. Адже спочатку треба визначитись з кодами акту відповідно до Класифікатору галузей законодавства України, а вже після цього – заповнювати картку обліку. У зв'язку з цим більш вірним було б вести мову про те, що акт законодавства передається до Міністерства юстиції для обліку, який є можливим тільки після завершення процесу віднесення його до тієї чи іншої групи у Класифікаторі галузей законодавства України. На користь цього висновку свідчить і форма Картки обліку акта законодавства України – перша графа Картки має містити код акту (згідно Класифікатора галузей законодавства України).

Список використаних джерел:

1. Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України: затверджено Наказом Міністерства юстиції України від 15 квітня 2004 р. № 31/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v31-5323-04>.

2. Про затвердження Класифікатора галузей законодавства України: Наказ Міністерства юстиції України від 2 червня 2004 р. № 43/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v43_5323-04.

Слабунова І.В.

студент,

Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки

Національної академії Служби безпеки України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ

Воля думки і слова є важливою умовою і проявом здійснення демократії, реальності права на інформацію, ідеологічного і політичного плюралізму, перетворенням у життя принципу гласності, формування суспільної думки, вільної оцінки державної політики, існуючих напрямків наукової і художньої творчості, розмаїтості підходів до оцінки усіх хвилюючих суспільство питань, у ній знаходить своє відображення духовна свобода особи.

Положення Конституції України відповідають міжнародним стандартам у відношенні прав людини, що закріплені в ст. 19 Загальної Декларації прав людини 1948 р., ст. 19 Міжнародного Пакту про цивільні і політичні права, ст. 10 Європейської конвенції про права людини й інших міжнародно-правових документів. Вони конкретизуються і деталізуються в законах України «Про інформацію» (1992 р.), «Про доступ до публічної інформації» (2011 р.), «Про друковані засоби масової інформації (пресі) в Україні» (1992 р.), «Про телебачення і радіомовлення» (1993 р.), «Про інформаційні агентства» (1995 р.), «Про державну таємницю» (1994 р.), частково в законах «Про захист інформації в автоматизованих системах» (1994 р.), «Про науково-технічну інформацію» (1993 р.), «Про рекламу» (1996 р.).

Заснована на волі думки і слова інформація повинна відповідати двом умовам: бути достовірною і не виходити за дозволені законом межі.

Інформація може зберігатися, використовуватися і поширюватися громадянами як індивідуально, так і через створені ними чи іншими особами засоби масової інформації. Вони можуть направляти індивідуально і колективно письмові звертання до державних органів, органів самоврядування, їх посадових осіб, які у свою чергу, зобов'язані розглянути і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом термін.

Здійснення встановлених у ст. 34 Конституції прав повинне бути гарантовано. Найважливішою гарантією в цій сфері є ліквідація цензури. Завдяки цьому держава відповідно до чинного законодавства зобов'язано забезпечити захист права на інформацію, права громадянина на вільне без перешкод вираження своїх поглядів і переконань. Для всіх громадян та їх об'єднань у цій області повинні бути забезпечені рівні права й умови. Деякі додаткові права в сфері збору, використання і поширення інформації надаються законом журналістам, деяким іншим професійним працівникам інформаційного обороту, що відбиває специфіку їхньої роботи.

Право на одержання інформації гарантується створенням системи вільного доступу до інформації, архівних, статистичних, бібліотечних і музейних фондів. У відповідності зі ст. 32 Конституції України кожен громадянин має право ознайомлюватись з офіційними даними про себе, що не є таємницею, що захищається законом. Посадові особи не повинні втручатися в діяльність засобів масової інформації. Вони зобов'язані піклуватися про забезпечення сприятливих умов для використання громадянином усіх доступних йому відомостей, отриманих через засоби масової інформації.

Можливість використання і поширення різнопланової інформації в Україні гарантується також заборонаю монополізації засобів масової інформації, прояви якого є досить вагомими не тільки в країнах Заходу. Встановлюється мовний режим роботи засобів масової інформації на державній мові (українській). У той же час, допускається використання, у тому числі засобами масової інформації для окремих районів чи груп населення російської мови, інших мов національних меншин України.

Держава здійснює контроль за дотриманням інформаційного законодавства. У сфері телебачення і радіомовлення він покладається на Національну Раду з питань телебачення і радіомовлення.

Масова інформація не може нав'язуватися населенню, а за своїм змістом повинна відповідати вимогам суспільної думки.

Передбачені ст. 34 Конституції права не мають абсолютного характеру. При їхньому здійсненні необхідно враховувати інтереси загальнолюдські, державні, читачів, слухачів, кіно і телевізійних глядачів усіх категорій. Саме для забезпечення прав і воль інших людей, інтересів і потреб суспільства в цілому встановлюються певні границі здійснення цих прав громадянином. Ці обмеження не повинні бути надмірними, невідповідними тому суспільному інтересу, що з їх допомогою захищається. У більшості випадків вони прямо встановлюються законом і спрямовані на попередження зловживання громадянином наданими йому правами і т. ін.

Так, ст. 37 Конституції прямо забороняється створення і діяльність політичних партій і громадських організацій, програмні цілі чи дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, скинення насильницьким шляхом конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалення міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, зазіхання на права і волі людини, здоров'я населення. Звідси випливає заборона використання конституційних прав для пропаганди відповідної ідеології.

Воля слова обмежується в інтересах охорони державної, військової, комерційної, службової, лікарської й іншої таємниці, охорони конфіденційно отриманої інформації. Перелік даних, що є державною таємницею встановлюється законом. У відповідності зі ст. 39 Конституції обмеження права громадянина на збори, мітинги, ходи і демонстрації може встановлюватися тільки судом і тільки в інтересах національної безпеки і суспільного порядку. Таким чином, мова йде про перелік корисних для суспільства обмежень волі слова. Ті ж цілі переслідує заборона неправдивої реклами, обмеження певних видів реклами і таке інше. Окремі обмеження прав і свобод громадянина передбачає ст. 64 Конституції в умовах військового або надзвичайного стану з указівкою терміну дії цих обмежень.

Законодавство України встановлює дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну чи кримінальну відповідальність за порушення передбачених ст. 34 Конституції України прав людини. Підлягають відповідальності особи, винні в безпідставному відмовленні на одержання інформації, чи в її приховуванні знищенні; безпідставному відмовленні в поширенні певної інформації; поширенні інформації у відношенні особистого життя громадянина без його згоди особою, яка володіє нею в наслідок своїх службових обов'язків; поширення не

відповідних дійсності відомостей, що принижують честь і гідність людини і т. ін.

Громадяни мають право вимагати офіційного спростування відомостей, невідповідних дійсності, або принижуючих їх честь і гідність. Відповідно до ст. 32 Конституції кожному громадянину гарантується судовий захист права спростування недостовірної інформації про себе і членах своєї родини і права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також права на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, заподіяного збиранням, збереженням, використанням і поширенням такої недостовірної інформації.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254 к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 р. – 1996, № 30.
2. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ (зі змінами та доповненням) // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 48.
3. Основи інформаційного права України: Навч. посіб. / В.С. Цимбалюк, В.Д. Гавловський, В.В. Гриценко та ін.; За ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного та П.В. Мельника. – К.: Знання, 2004. – С. 456.

Шумейко І.В.

*заступник директора з правових питань,
ТОВ «КОНСАЛТ-Р» м. Київ*

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В загальній системі національної безпеки України інформаційна безпека посідає визначне місце. З урахуванням темпів розвитку інформаційних технологій та інформатизації, широкого втілення таких технологій у виробництво, оборону, науку, освіту, тощо, інформаційна діяльність стає обов'язковим, основним, вирішальним елементом усіх сфер діяльності суспільства, тому інформаційна безпека є елементом всіх складових національної безпеки країни. В цих умовах проблема інформаційної безпеки все більше набуває самостійного суспільного значення. У той же час система зовнішніх і внутрішніх загроз інформаційній безпеці носить комплексний характер і здійснення цих загроз може нанести значних збитків насамперед у політичній,

економічній, соціальній, військовій та науково-технічній сферах тощо. Тому інформаційна безпека може розглядатися як найважливіший компонент національної безпеки країни. А нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки України є актуальною темою в наш час.

Проаналізуємо термінологію щодо інформаційної безпеки. Основні визначення сутності інформаційної безпеки продекларовано у ряді нормативно-правових актів. Так, в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.» цей термін трактується як: «стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації». Численні дослідники пропонують наступні точки зору щодо аналізованого терміну: під інформаційною безпекою підприємства пропонуємо розуміти суспільні відносини щодо створення і підтримання на належному рівні життєдіяльності інформаційної системи суб'єкта господарської діяльності [1, с. 33]; інформаційна безпека: стан інформації, у якому забезпечується збереження визначених політикою безпеки властивостей інформації [6, с. 23]; це стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання і розвиток в інтересах громадян, організацій, держави [2, с. 54]; представляє собою стан захищеності потреб в інформації особистості, суспільства і держави, при якому забезпечується їхнє існування і прогресивний розвиток незалежно від наявності внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз [3, с. 45].

Аналіз перелічених підходів до трактування терміну «інформаційна безпека» дозволяє окреслити її сутнісні характеристики. Отже, інформаційна безпека – це: стан захищеності національних інтересів України в інформаційному середовищі; захищеність встановлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі; суспільні відносини, пов'язані із захистом життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави від реальних та потенційних загроз в інформаційному просторі; невід'ємна частина політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки [3, с. 36].

Отже, інформаційна безпека є однією зі складових стійкого розвитку всієї держави, а процес організації інформаційної безпеки слід визначити як одне з глобальних та пріоритетних завдань органів державної влади.

При створенні сучасної та ефективної системи забезпечення інформаційної безпеки істотного значення набуває наявність відповідної нормативно-правової бази, що сприяє ефективній реалізації політики національної безпеки в інформаційній сфері.

Це означає, що всі без винятку дії щодо захисту й реалізації національних інтересів України в будь-якій сфері й на будь-якому рівні мають передусім спиратися на чинне законодавство України, підтверджувати законність функціонування системи національної безпеки. Водночас такі дії суб'єктів забезпечення національної безпеки повинні відповідати національному законодавству, а також загальновизнаним міжнародно-правовим нормам.

З огляду на викладене законність функціонування є однією з головних вимог до системи забезпечення інформаційної безпеки. Так законність повинна базуватися на сукупності законів і підзаконних нормативних актів, які спрямовані на створення необхідних умов для захисту національних інтересів в інформаційній та інших сферах життя країни.

Система правового регулювання інформаційної безпеки, включає масив правових норм, які регулюють відносини в даній сфері, правовідносини, що виникають на основі застосування правових норм, та відповідні правозастосовчі акти.

Правові норми складають базу забезпечення інформаційної безпеки і визначають ефективність діяльності держави, суспільства та окремих громадян із захисту національних інтересів України в інформаційній сфері. У склад цієї бази включаються і норми міжнародних договорів, закони України, акти Президента України, постанови уряду, нормативні акти органів державної влади, які регулюють відносини у даній сфері [5, с. 1-2].

Під нормативно-правовим регулюванням інформаційної безпеки України розуміється форма владного правового впливу на суспільні інформаційні відносини, що здійснюється державою з метою їх упорядкування, закріплення і забезпечення [4, с. 118].

Так, нормативно-правове регулювання інформаційної безпеки у сфері прав та свобод здійснюється Конституцією України і такими базовими законами України: «Про інформацію», «Про науково-технічну інформацію», «Про державну таємницю», «Про Національну програму

інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про доступ до публічної інформації», «Про поштовий зв'язок», «Про захист суспільної моралі» та ін. Вказані нормативно-правові акти регулюють питання забезпечення інформаційної безпеки, питання захисту інформації, охорони державної таємниці, забезпечення захисту конфіденційної інформації, інформаційних ресурсів.

Чітко простежується кількісний пріоритет нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання інформаційно-технічної безпеки щодо інформаційно-психологічної та інформаційної безпеки у сфері прав та свобод, що пов'язано з інтенсивним розвитком інформаційних технологій, а отже, з необхідністю оперативного реагування щодо зміни певних стандартів у цій сфері.

Особливим недоліком нормативно-правового регулювання інформаційної безпеки України є розпорошення його у численних нормативно-правових актах різної юридичної сили. Причому важливі проблеми нормативно закріплюються підзаконними нормативно-правовими актами.

Характерною рисою національного інформаційного законодавства є декларативність значного масиву норм без указівок на шляхи їх реалізації, внаслідок чого спостерігається низький рівень реалізації норм права, що регулюють суспільні відносини у сфері забезпечення інформаційної безпеки. Крім того, наявність численних абстрактних, суб'єктивних понять, що потребують офіційного тлумачення чи чіткого визначення, а також відсутність закріплення фундаментальних, базових дефініцій (наприклад, інформаційна безпека) є джерелами загроз інформаційній безпеці України. Аналіз нормативно-правових актів у сфері забезпечення інформаційної безпеки України дозволяє дійти висновку про необхідність удосконалення інформаційного законодавства.

Таким чином, інформаційна безпека має одне з першочергових значень для соціально-економічного розвитку держави. Україна має продовжити активні кроки на шляху розбудови власної системи інформаційної безпеки. Важливими заходами в цьому процесі мають стати розробка єдиного комплексного системоутворюючого законодавчого акта, який би забезпечив: створення єдиної стратегії реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки; розроблення організаційно-правових механізмів забезпечення інформаційної безпеки; визначення правового статусу суб'єктів інформаційних відносин, встановлення їх відповідальності за

дотримання національного законодавства у цій сфері; створення системи підготовки кадрів, які використовуються в галузі забезпечення інформаційної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Сороківська О.А. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи / О.А. Сороківська, В.Л. Гевко // Економічні науки: Вісник Хмельницького національного університету 2010. – № 2. – Т. 2. – С. 32-35.
2. Богуш В. Інформаційна безпека держави / В. Богуш, О. Юдін; [Гол. ред. Ю.О. Шпак]. – К.: «МК-Прес», 2005. – 432 с.
3. Ліпкан В.А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції / В.А. Ліпкан, Ю.Є. Максименко, В.М. Желіховський: [навч. посібник]., – К.: КНТ, 2006. – 280 с.
4. Литвиненко О. Інформація і безпека / О. Литвиненко // Нова політика. – 1998. – № 1. – С. 47-49.
5. Максименко Ю.Є. Теоретико-правові засади забезпечення інформаційної безпеки України: Дис.... канд. юрид. наук. – К., 2007.
6. Новицька Н.Б. Правове забезпечення інформаційної безпеки // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2009ю, – №1. – С. 44.
7. Хоффман Л.Дж. Современные методы защиты информации / Л.Дж Хоффман [пер. с англ.] – М: Советское радио, 1980. – 57 с.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Крикушенко О.Г.

*кандидат юридичних наук,
начальник Північно-Східного міжрегіонального
управління з питань виконання кримінальних
покарань та пробації Міністерства юстиції*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИМІР УКРАЇНИ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ТА ВІДВІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ

Серед системи завдань, заходів та результатів Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, яка була схвалена Указом Президента України 20 травня 2015 року № 276/2015 є окремий п. 5.11, який визначає наступні напрями підвищення ефективності попередження злочинів і реабілітації засуджених та вдосконалення системами виконання покарань:

- розробка та практичне застосування сучасних підходів до управління пенітенціарними установами;
- вирішення проблеми переповненості установ виконання покарань;
- вдосконалення тюремної інфраструктури;
- залучення приватного сектору;
- вдосконалення етичних та дисциплінарних правил і механізмів внутрішнього контролю в пенітенціарних установах;
- вдосконалення системи відбування покарання неповнолітніми із забезпеченням їм права на продовження освіти й професійного навчання;
- впровадження індивідуалізованого підходу до відбування покарання;
- поліпшення заходів безпеки і пенітенціарних установах;
- розробка механізмів боротьби і попередження жорстокого поводження у пенітенціарних установах шляхом здійснення зовнішнього нагляду та незалежного моніторингу;
- удосконалення нормативно-правової бази щодо призначення покарання;

- зменшення кількості покарань, пов'язаних із позбавленням волі;
- розробка нормативної та інституційної бази для надання послуг пробації;
- перепрофілювання та навчання співробітників пенітенціарної служби для створення повноцінної сучасної служби пробації;
- забезпечення технічної бази для функціонування служби пробації [1].

Як вважають автори цього документу: «У наслідок реалізації цієї Стратегії судова система України та суміжні правові інститути працюватимуть, керуючись принципом верховенства права, ефективно, продуктивно та скоординовано, стануть підзвітними громадянам України, вільними від будь-якого політичного впливу та відповідатимуть стандартам і передовим практикам Європейського Союзу» [1].

З метою поширення знань щодо окремих стандартів і передових практик країн Європейського Союзу автор пропонує сучасним і майбутнім дослідникам у сфері виконання та відбування кримінальних покарань, зокрема, позбавлення волі, розглянути динаміку та стан використання цього виду покарання в наступних країнах Європи: Італія, Німеччина, Іспанія, Польща, Франція, Англія та Уельс, Україна та Грузія.

В письмовому звіті Ради Європи про кримінальну статистику, в розділі 1 – «Prison Populations» наводяться дані про еволюцію в'язничного населення в країнах Європи за 2005-2014 роки (Evolution of prison populations between 2005 and 2014) [2].

За даними Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини загальна кількість ув'язнених в Україні в 2015 році складала 72602 особи; в 2016 році – 69997 осіб; в 2017 році – 60399 осіб [3].

Дані про відносну кількість ув'язнених у розрахунку на 100 тис. населення відсутні у зв'язку з відсутністю офіційних даних про фактичну чисельність населення України.

Загальна та віднесена (на 100 тис. населення) кількість ув'язнених в окремих країнах Європи наводиться в таблиці 1.

Зменшення загальної кількості ув'язнених в 2015-2017 роках пов'язане з масовою амністією 2014 року, на підставі якої було звільнено більш 15 тисяч осіб, що вдвічі більше ніж за всіма амністіями, які були виконані за попередні 7 років [4].

Не має відомостей про кількість ув'язнених, які тримаються в 29 установах Донецької та Луганської областей і 4 установах на тимчасово окупованій території АР Крим: на початок 2015 року в цих установах трималось більш 20 тис. осіб.

Також після прийнятті так званого «Закону Савченко» більш 10 тис. засуджених було звільнено на виконання вимог статті 72 КК України, в частині зарахування судом одного дня попереднього ув'язнення за два дні позбавлення волі [5].

Для ознайомлення з даними, які містять інформацію про основні наслідки умов тримання ув'язнених в країнах Європи пропонується наступна таблиця:

Таблиця 2

Інформація про основні наслідки умов тримання ув'язнених в країнах Європи станом на 01.09.2014 року

Країна	Загальна кількість ув'язнених	Кількість ув'язнених на 100 тис. населення	Смертність (на 10 тис. осіб)	Суїцид (на 10 тис. осіб)	Середня кількість ув'язнених на 1 працівника	Щоденні витрати на 1 особу (євро)	Щорічні витрати на 1 особу (тис. євро)	Щорічні витрати на утримання в'язнів (млн. євро)
Італія	54252	89,3	24,6	9,4	1,8	123,7	45,15	2449,5
Німеччина	65710	81,4	18,0	7,5	2,6	110,7	40,4	2739
Іспанія	65931	141,7	28,3	2,4	3,7	65,0	23,7	1447,9
Польща	77371	203,5	15,6	2,7	5,3	19,25	7,03	н/д
Франція	77739	118,1	26,3	15,6	2,7	96,03	35,05	2490
Англія та Уельс	85509	149,7	22,5	6,7	3,0	110,0	40,15	3356
Україна	92290	204,0	63,6	3,0	11,1	2,68	1,12	88,5
Грузія	10233	227,9	50	6,8	6,0	15,9	5,82	59,5

Враховуючи загальні вимоги до публікацій означеного виду автор пропонує також звернути увагу на проблему зростання кількості ув'язнених-іноземців, які відбувають позбавлення волі в країнах Європи.

Таблиця 3

**Кількість ув'язнених – іноземців в країнах Європи станом
на 01.09.2014 року**

Країна	Загальна кількість ув'язнених	Кількість ув'язнених іноземців	% від загальної кількості ув'язнених	Кількість ув'язнених іноземців на попередньому у слідстві	Кількість ув'язнених іноземців з країн ЄС
Італія	54252	17457	32,2%	6247	3828
Німеччина	65710	14688	18,9%	н/д	3836
Іспанія	65931	20125	30,5%	4316	4618
Польща	77371	19592	29,8%	5879	н/д
Франція	77739	10834	12,7%	1763	4252
Англія та Уельс	85509	524	0,7%	229	227
Україна	92290	1865	2,0%	581	29
Грузія	10233	248	2,4%	97	6

н/д – немає даних

За останніми даними МЗС України про кількість затриманих та засуджених громадян України станом на 01.01.2017 року в країнах Європи і США вона складає:

- в США – затримано – 410, засуджено – 6;
- в Італії – затримано – 152, засуджено – 57;
- в Німеччині: відповідно: 230 та 65;
- в Іспанії: 463 та 68;
- в Польщі: 7756 та 496;
- у Франції: 86 та 0;
- у Великій Британії: 48 та 1.

Тобто, проблема зростання кількості ув'язнених-іноземців набуває, а в окремих країнах вже набула, статус складової частини міжнародної міграційної політики.

Автор сподівається, що відкритий дискурсивний підхід до вирішення вищезазначених питань має сприяти та реально забезпечити саме стратегічний шлях Євроінтеграційного виміру України в сфері виконання та відбування кримінальних покарань.

Список використаних джерел:

1. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 року №276 / 2015 // Офіційний Вісник України від 02.06.2015 року – № 41 – ст. 1267.
2. Council of Europe Annual Statistics. SPASE – Prison Populations. Survey 2014 Strasbourg. 2015 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pc-cp.space/documents>.
3. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс] : Режим доступу: www.otbudsmann.gov.ua.
4. Про амністію у 2014 році: Закон України від 08.04.2014 року № 1185-VIII // Відомості Верховної Ради, 2014, №23, ст. 868.
5. Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання: Закон України від 26.11.2015 року № 838- VIII // Голос України від 23.12.2015 року № 242.

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА, СУДОВІ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

Ковалевська Є.В.

аспірант,

Науковий керівник: Семенов В.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національна академія внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА-МЕДИКА ТА ЕКСПЕРТА В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Як свідчить аналіз практики розслідування злочинів, серед слідчих і працівників органів дізнання поширені помилкові думки про те, що основний обсяг доказової інформації виходить з показань потерпілих і свідків, визнань підозрюваних й обвинувачуваних. Такі показання згодом нерідко дуже легко змінюються. Якщо слідчий недооцінює забезпечення процесу розслідування фахівцями відповідних галузей знань, то це неминуче породжує дефіцит доказів, заповнити який проведенням лише оглядів, обшуків, допитів і затримувачів вдається не завжди [5, с. 110].

На початковому етапі розслідування дуже часто виникає необхідність призначення судових експертиз і використання спеціальних знань в інших формах для рішення питань, пов'язаних з одержанням інформації про особу злочинця й обставини скоєння злочину. Дані, отримані в результаті проведених досліджень, дозволяють обмежити коло висунутих слідчих версій і більш правильно визначити напрями розслідування у кримінальній справі [5, с. 114].

Істотно зростає значення джерел доказів, що засновані на використанні спеціальних знань у різних формах.

Допомога слідчому і суду спеціальними знаннями досвідчених осіб, відповідно до норм діючого кримінально-процесуального законодавства України, може бути здійснена в двох основних формах: 1) у формі допомоги спеціаліста; і 2) у формі допомоги судового експерта. Перша форма допомоги спеціальними знаннями досвідчених осіб, як правило, використовується слідчим при проведенні різних видів слідчих дій.

Друга форма допомоги спеціальними знаннями досвідчених осіб використовується у результаті проведення такої слідчої дії як призначення судової експертизи.

Спеціаліст надає слідчому допомогу у тих питаннях, якими слідчий не володіє, з метою, наприклад, правильної фіксації відповідного стану специфічних об'єктів (трупа тощо) у протоколі відповідної слідчої дії і як наслідок, вони не мають ніякого процесуального значення. Судовий експерт після проведення призначеної слідчим, слідчим суддею чи судом або за зверненням сторони кримінального провадження експертизи, надає висновок судового експерта, який з процесуальної точки зору має доказове значення [4, с. 3].

Р.С. Белкін, зазначає, що спеціаліст залучається слідчим (судом) для участі в слідчих діях для сприяння в збиранні, дослідженні, оцінці і використанні доказів [3, с. 217].

Правильне використання у кримінальному процесі спеціальних медичних знань є суттєвим чинником, що підвищує якість та ефективність досудового розслідування та судового розгляду, тому розглянемо процесуальні засади їх використання.

Застосування спеціальних знань на стадіях досудового розслідування та судового розгляду регулюється кримінально-процесуальним законодавством України.

Кримінально-процесуальне законодавство не обмежує кола слідчих дій, до участі в яких може залучатися спеціаліст в галузі медицини, хоча і передбачає випадки обов'язкового залучення судово-медичного експерта, а коли неможливо – лікаря, для зовнішнього огляду трупа та ексгумації (ст. 238 та ст. 239 КПК).

Використання спеціальних медичних знань регулюється положеннями ст. ст. 226, 227, 238, 239, 241, 242, 354 та 491 Кримінально-процесуального кодексу України (далі за текстом – КПК України).

Згідно ст. 242 залучення експерта для проведення експертизи є обов'язковим з метою встановлення причин смерті, для встановлення тяжкості і характеру тілесних ушкоджень, задля встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості, а також для встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтею 155 КК України. Закон зобов'язує слідчого при проведенні допиту неповнолітнього свідка при необхідності залучати лікаря (ч. 1 ст. 227 КПК). Судово-медичний експерт, або за його

відсутності лікаря в обов'язковому порядку залучається при зовнішньому огляді трупа, або при проведенні ексгумації трупа.

За статтею 241, ч. 2 освідування здійснюється на підставі постанови прокурора та, за необхідністю, за участю судово-медичного експерта або лікаря.

Відповідно до ч. 2 та ч. 3 ст. 71 КПК України спеціаліст-медик може бути залучений для надання безпосередньої допомоги сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування. Під час судового розгляду сторони кримінального провадження заявляють клопотання про залучення спеціаліста або використовують його пояснення і допомогу [1].

Лікарі залучаються при проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи (ч. 1 ст. 227 КПК), при пред'явленні особи для впізнання (ч. 8 ст. 228 КПК), пред'явлення трупа для впізнання (ст. 230 КПК), огляді (ч. 3 ст. 237 КПК), слідчого експеримента (ст. 240 КПК), освідування особи (ч. 2 ст. 241 КПК), отримання зразків для експертизи (ч. 1 ст. 245 КПК).

При ознайомленні з обставинами кримінальної справи, досліджуючи речові докази, експерт з урахуванням свого досвіду і знань може повніше, ніж слідчий і суд, визначити коло питань, що підлягають експертному дослідженню. В окремих випадках експерт може виявити нові обставини, що мають істотне значення для встановлення істини.

Основним юридичним фактом, у результаті якого виникає система процесуальних відносин із приводу взаємодії судового експерта з іншими процесуальними суб'єктами, є постанова слідчого чи ухвала слідчого судді або суду про проведення експертизи.

Судовий експерт, який пов'язаний правовідносинами зі слідчим чи судом, діє в межах своїх процесуальних прав і обов'язків [2, с. 19].

Судова експертиза – це той місток, який з'єднує слідчого (суд) та судового експерта, об'єднує результати діяльності слідчого, суду із встановлення обставин справи, з результатами застосування спеціальних знань. Вона являє собою систему процесуальних відносин між суб'єктами досудового слідства чи судового розгляду справи, змістом яких є співпраця учасників процесу з судовим експертом, з приводу використання його спеціальних знань.

Порядок проведення судово-медичної експертизи регламентується положеннями ст. 242-244 КПК України, зокрема, згідно положень ч. 1 ст. 242 КПУ України, експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді

чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Для з'ясування питань права проведення експертизи не допускається. Примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи здійснюється за ухвалою слідчого судді, суду.

Кримінально-процесуальним законодавством, а саме ч. 2 ст. 242 КПК України встановлені обов'язкові випадки, коли слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи.

Сторона обвинувачення залучає експерта за наявності підстав для проведення експертизи, у тому числі за клопотанням сторони захисту чи потерпілого. Сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової. Експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони захисту у випадках та в порядку, передбачених статтею 244 цього Кодексу.

У разі відмови слідчого, прокурора в задоволенні клопотання сторони захисту про залучення експерта особа, що заявила відповідне клопотання, має право звернутися з клопотанням про залучення експерта до слідчого судді. Слідчий суддя за результатами розгляду клопотання має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам, якщо особа, що звернулася з клопотанням [1].

Список використаних джерел:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: Текст із змінами та доп. станом на 03 березня 2017 р.: Офіційне видання. – Х.: Право, 2017. – 344 с.
2. Моїсєєв О.М. Висновок експерта в контексті взаємодії процесуальних суб'єктів: Монографія. – Донецьк. 2007 р. – 187 с.
3. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. – М. : Изд-во «БЕК», 1997. – 342 с.
4. Комаха В.О. Тактика використання спеціальних знань у формі судової експертизи в процесі розслідування і розкриття злочинів: Монографія / Комаха В.О., Кривда Г.Ф. та інші; За загальною редакцією Комахи В.О.; Одеська національна юридична академія. – Чернівці: Золоті литаври, 2004. – 339 с.
5. Семенов В.В. Спеціальні знання в розслідуванні злочинів: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / КНУВС. – К., 2006. – 212 с.

Павелко Ю.Р.

аспірант,

Інститут права та психології

Національного університету «Львівська політехніка»

ФОРМУВАННЯ ПРИВАТНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАРАЖЕННЯМ ВІРУСОМ ІМУНОДЕФІЦИТУ ЛЮДИНИ ЧИ ІНШОЮ НЕВИЛІКОВНОЮ ІНФЕКЦІЙНОЮ ХВОРОБОЮ АБО ВЕНЕРИЧНОЮ ХВОРОБОЮ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ВІЛ-інфекція, СНІД та деякі хвороби, які передаються статевим шляхом, залишаються поки що невиліковними й призводять до смертельного результату, викликають соціально-економічні та демографічні наслідки, створюють небезпеку особистої, суспільної й державної безпеки, що, у свою чергу, зумовлює необхідність захисту прав та законних інтересів населення. Саме тому уряд несе відповідальність за керівництво національною діяльністю з боротьби з венеричною хворобою, ВІЛ-інфекцією та СНІДу, оскільки саме він визначає національні пріоритети й контролює ресурси [1].

Вже в першому Кримінальному кодексі УРСР, через гостру необхідність боротьби з венеричною хворобою й задля загально-профілактичного ефекту за зараження була передбачена кримінальна відповідальність. Так, Кримінальний кодекс УРСР від 1922 року містив статтю 155 «За відоме зараження іншої особи тяжкою венеричною хворобою»: за такий злочин особа позбавлялася волі терміном до трьох років.

З появою ВІЛ-інфікованих та осіб, хворих на СНІД та інші невиліковні інфекційні хвороби, Кримінальний кодекс УРСР від 1960 року було доповнено згідно з Указом ПВР N 4981-11 від 25.11.87; у редакції Закону N 1974-12 від 12.12.91 – статтями 108² «Зараження вірусом імунодефіциту людини», 108³ «Зараження вірусом імунодефіциту людини медичними, фармацевтичними працівниками та працівниками інших сфер» та 108⁴ «Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на зараження вірусом імунодефіциту людини та його результатів» [2].

Зазначимо, що на території України проблема боротьби з поширенням ВІЛ-інфекції та інших невиліковних інфекційних хвороб або венеричних хвороб, з криміналістичної точки зору практично не розглядалася. У цьому відношенні автор спирається на дані отримані

попередніми дослідниками, зокрема на результати аналізу змісту дисертаційних робіт, підготовлених в СРСР проведеному за період з 1938-1990 роки подібна проблематика не зустрічалась [3]. Проведений нами аналіз дисертаційних досліджень виявив, що в 1992 році була захищена дисертація М. В. Павліченко «Расследование преступлений, связанных с венерическими болезнями и СПИДом» [4] та в 2006 році А. В. Пантелеевим «Криминалистическая характеристика преступлений и ее информационно-методическая роль в раскрытии, расследовании преступлений, связанных с заражением венерической болезнью и ВИЧ-инфекцией» [5], але на жаль дані праці виконані російськими авторами, й тому висловлені ними положення втрачають свою актуальність через відмінності у законодавстві та суспільних відносинах, які воно регулює.

З розвитком криміналістики з'явилися та сформувався загальні теорії із розслідування злочинів, але сучасний рівень її розвитку не повною мірою відповідає характеру злочинності та вимогам слідчої практики і тому потребує активних наукових пошуків. Застосування діючих типових методик для розслідування злочинів передбачених ст. ст. 130, 131, 133 КК України не може дати бажаного результату через те, що такі методики не враховують суттєвих криміналістичних ознак, притаманних саме для даних видів злочинів. Результативність розслідування залежить також від вміння слідчих та оперативних працівників використовувати сучасні методичні рекомендації на практиці, тобто рівня його професійної майстерності, який значною мірою залежить від обсягу і глибини отриманих під час навчання теоретичних знань, стажу роботи і набутого досвіду.

Аналіз судово-слідчої практики про зараження ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, свідчить про те, що розслідування злочинів, даної категорії, викликають деякі труднощі, а саме: встановлення умислу особи, яка вчинила злочин, пов'язаний із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричними хворобами (93% кримінальних проваджень), латентність злочинів (53% кримінальних проваджень), недостатність часу для перевірки отриманих повідомлень про вчинений злочин (96% кримінальних проваджень). Слід зауважити, що із 187 опитуваних слідчих та оперативних працівників 169 респондентів відмітили, що в зв'язку з відсутністю чітких рекомендації з розслідування злочинів, даної категорії, впливає на те, що вони найчастіше залишаються нерозкритими.

Таким чином, можна дійти висновку, що наукова розробка теоретичних та практичних питань розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою є недостатньою та вкрай необхідною як для потреб практичних підрозділів Національної поліції України, так і для суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення: Закон України від 12 лютого 1991р. № 2861-VI // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 11. – Ст. 152.
2. Про внесення змін і доповнень до Кримінального Кримінально-процесуального кодексів Української РСР: Закон України від 12 грудня 1991 р. 2468-XII // Відомості Верховної Радим. – 1992. – № 11. – Ст. 154.
3. Іщенко А. В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування злочинів / А.В. Іщенко, І.П. Красюк, В.В. Матвієнко. – К. : НАВСУ, 2002. – 212 с.
4. Павличенко М. В. Расследование преступлений, связанных с венерическими болезнями и СПИДом.: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / М.В. Павличенко. – М., 1992. – 186 с.
5. Пантелеев А. В. Криминалистическая характеристика преступлений и ее информационно-методическая роль в раскрытии, расследовании преступлений, связанных с заражением венерической болезнью и ВИЧ-инфекцией: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / А.В. Пантелеев. – Екатеринбург. 2006. – 197 с.

Починок В.М.

магістр,

*Львівський національний університет
імені Івана Франка*

РЕАЛІЗАЦІЯ ФОРМ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Поглиблення євроінтеграційних прагнень нашої держави вимагає приведення законів України та інших нормативно-правових актів відповідно до міжнародних стандартів та зобов'язань. Особливо, це стосується кримінального процесуального права України, основним

завданням якого є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, законних інтересів учасників кримінального провадження.

Відновне правосуддя є відносно новим явищем як у науці кримінального процесу, так і у нашій правовій системі та зосереджене насамперед на відшкодуванні шкоди потерпілому і захисті обвинуваченого, ніж на засудженні злочинної поведінки особи.

Результати останніх теоретичних та практичних досліджень свідчать про те, що форми відновного правосуддя допомагатимуть кримінальному судочинству краще справлятися з виконанням своїх завдань у тих сферах, що стосуються задоволення потреб та інтересів потерпілого, визнанням правопорушником своєї вини і понесення відповідальності за його/її дії, зменшення вчинення повторності злочинів.

Першою формою відновного правосуддя була медіація, яка була передбачена Уніфікованим законом США «Про медіацію» 2001 року. Таким чином, через деякий час у США діяло безліч установ, які представляли послуги медіатора. Деякий час потому тенденція альтернативного вирішення спорів поширилася по цілому світу. Різні форми відновного правосуддя впроваджували такі країни як Канада, Велика Британія, Нова Зеландія.

У науці кримінального процесуального права зарубіжних країн виділяють такі форми відновного правосуддя (або їх ще називають програмами) відновного правосуддя :

1) медіація між правопорушником та потерпілим. Основною її метою є досягнення порозуміння між сторонами кримінально-правового конфлікту за участі медіатора;

2) громадські та родинні конференції. Досить часто використовуються у справах неповнолітніх злочинців. Фактично такі конференції є дуже схожими до медіації, тільки в даному випадку відбуваються із залученням більшої кількості учасників. Сюди відносяться члени сім'ї, родичі, друзі сім'ї, сусіди. Громадські чи родинні конференції теж відбуваються за участі медіатора і дають змогу висловити свої переживання, почуття з приводу конкретного злочину, який був вчинений, обміркувати наслідки;

3) кола підтримки (сама назва відображає спосіб вирішення конфлікту). До участі в процесі може бути запрошений будь-який член громади. У даному випадку учасники сідають таким чином, щоб утворити коло. За годинниковою стрілкою кожен учасник висловлює

свою точку щодо вирішення кримінально-правового конфлікту і так до того часу, поки не прийметься найкраще рішення [1, с. 24].

Слід наголосити на тому, що кожна із форм відновного правосуддя повинна завершуватися укладенням угоди щодо питань, пов'язаних із відшкодуванням шкоди.

Усі вище перелічені програми відновного правосуддя могли б бути прийнятними і для кримінального судочинства України у випадку їх імплементації, оскільки такі форми відновного правосуддя вирішують проблему із середини. Що я маю на увазі? Американські вчені дослідили вельми вагомий факт, який пояснює причини вчинення особами злочинів. Тут мається на увазі не тільки погане виховання з боку батьків, вчителів ще у дитинстві, не тільки вплив компанії та малозабезпечене життя. В даному випадку зачіпається біологічна складова людини. Якщо проаналізувати роботу головного мозку і його частин, то можна виділити таку складову, як мигдалина. Мигдалеподібне тіло або мигдалина (лат. *corpus amygdaloideum*) – характерна ділянка мозку, одна із базальних ганглій, округле скупчення сірої речовини мигдалеподібної форми, розміщеної всередині кожної півкулі скроневої долі (лат. *Lobus temporalis*) головного мозку. Мигдалина пов'язується із формуванням емоцій і є частиною лімбічної системи. Вважається, що в людей, а також у тварин, ця підкоркова структура мозку бере участь у формуванні як негативних, так і позитивних емоцій. Її розмір позитивно корелює із агресивною поведінкою. Припускають, що такі стани як тривога, аутизм, депресія і фобії пов'язані із ненормальним функціонуванням мигдалини [2].

Який же з цього слід зробити висновок? Перш за все йдеться про біологічну причину вчинення особами злочинів. Але я не кажу про те, що таку особу слід звільнити від кримінальної відповідальності. Особливістю мигдалини є те, що її можна розвивати. Це займає велику кількість часу, але це можливо. Використовуючи сімейні конференції, кола підтримки і відповідальності, особа аналізує вчинене нею діяння, з часом усвідомлює наслідки, бачить загальну картину ситуації і приходить до висновку щодо своєї неправоти і винуватості.

З викладеного вище випливає, що застосування відновного правосуддя у кримінальному судочинстві забезпечить реальну зміну особистості. Відомо й про умови, в яких перебуває засуджений, кожен розуміє, з якими особами він спілкується щодня. Фактично, якщо особа, яка вчинила злочин невеликої тяжкості і яка жаліє про свої вчинки, потрапляє в одну камеру з серйозними і жорстокими злочинцями, то в

кого вона перетвориться перш ніж вийти на волю? Невже вона буде менш небезпечною для суспільства? Відповідь очевидна. Я не заперечую того факту, що осіб, винних у вчиненні злочинів, потрібно ізолювати у місця позбавлення волі. Я говорю про те, що особа за той час, який вона проводить за ґратами, справді повинна ставати кращою.

У зв'язку із сказаним, вважаю за необхідне імплементувати в українське законодавство наступні форми відновного правосуддя: медіацію, сімейні та громадські конференції і кола підтримки. Нехай разом з оголошенням вироку особі призначають конкретну форму відновного правосуддя, яку вона повинна пройти в повному обсязі. Добре було б облаштувати місця позбавлення волі таким чином, щоб засуджені знаходилися у приміщеннях принаймні з меншою кількістю засуджених. Звісно, необхідні чималі державні кошти на такі зміни. Проте це дасть змогу ізолювати засудженого від негативного впливу з боку співкамерників. Якщо така особа хоча б три рази в тиждень буде проводити час за проходженням програм кіл підтримки чи сімейної конференції і решту часу проводитиме наодинці з собою – прогрес її ресоціалізації буде неминучим.

Займатися проведенням кіл підтримки і сімейних та громадських конференцій повинні кваліфіковані психологи, які, крім того, повинні пройти відповідні курси підготовки. Такі курси, даватимуть змогу зосередитися на найважливіших моментах кримінального та кримінального процесуального права, юридичної психології. Підготовку таких осіб слід здійснювати за фінансової підтримки держави у спеціально створених центрах підготовки.

Можна зробити висновок, що форми відновного правосуддя у кримінальному провадженні покликані попереджувати злочини, сприяти реальній зміні особистості та її ресоціалізації, що в свою чергу повинно бути метою сучасної демократичної держави.

Список використаних джерел:

1. Волкотруб С. Г., Крушинський С. А., Луцик В. В. та ін.; Альтернативні способи вирішення спорів у кримінальному провадженні, під ред. У. Гелльманна, В. В. Луцика – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права. – 2015. – 204 с.

2. Матеріал із Вікіпедії : поняття «мигдалина» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D0%B3%D0%B4%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B0>

Назаренко О.Л.

аспірант,

Національна академія Служби безпеки України

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Ухвалена 21 рік тому 28 червня 1996 року Конституція України [1] поставила пріоритетним питання соціального захисту в Україні.

Дослідженню конституційних прав людини присвячували увагу у своїх наукових працях такі вчені, як: В. Букач, О. Гончаренко, О. Горова, Р. Князевич, А. Олійник, Ж. Пустовіт, Б. Стецюк, О. Чутчева та інші.

В житті кожної людини трапляються випадки, які можуть призвести до тимчасової або постійної втрати працездатності, котра в свою чергу, призводить до втрати заробітної плати, яка для більшості людей основним засобом для існування. До таких випадків відносять старість, хвороба, інвалідність, втрата годувальника, народження дитини та ін. Всі ці випадки, не зважаючи на їх різноманітність, мають однакові соціальні наслідки для людини, ними обумовлюється потреба в отриманні джерел життєзабезпечення не в обмін на нову затрачену працю. Варто зазначити, що ці випадки прямо впливають на соціальну стабільність суспільства і подолати їх самостійно в багатьох випадках неможливо, держава бере на себе частку відповідальності за їх настання і утворює систему соціального захисту.

Соціальний захист – явище не стабільне, якому притаманні риси видозмінювання в залежності від державного та суспільного устрою, політичної обстановки, економічного та соціального розвитку кожної конкретної країни на певному етапі її існування.

Соціальний захист – це засіб збереження стабільності та злагоди в суспільстві, що трансформується, інструмент, за допомогою якого держава може впливати на життя і майбутнє людей.

Положення чинної Конституції України загалом відповідають основним досягненням як вітчизняної, так світової конституційно-правової доктрини та практики конституційного будівництва, узгоджуються з європейськими стандартами функціонування та розвитку демократичної держави [2, с. 15].

У законах та інших нормативно-правових актах недостатньо повно викладена сутність соціального захисту, що може впливати на життя людей, безпеку людства, процеси державотворення та інші життєво

важливі суспільні процеси. На погляд вчених, відсутність прямих норм у законодавчих актах України, якими передбачаються певні соціальні і правові гарантії особам, які залучаються до співпраці з оперативними підрозділами до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, є однією з проблем, яка потребує наукової розробки.

Спеціалісти Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії), основним завданням якої є вивчення правових систем держав-членів Ради Європи з метою їх зближення, аналіз проблем, що виникають у діяльності демократичних інститутів [3, с. 9-10]. Перелік прав, які захищаються, достатньо повний, і це демонструє готовність захищати всю сферу прав, гарантованих Європейською конвенцією з прав людини, та гарантувати здійснення цих прав на практиці [3, с. 47].

Послідовно реалізуючи принцип соціальної держави, Основний Закон у ст. 3 визнав людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю.

Аналізуючи приписи ст. 1 Конституції України, П. Б. Стецюк вдало зазначив, що в основу конституційного положення «Україна – соціальна держава», як однієї з базових засад конституційного ладу України, покладено положення, за якими людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини (в т.ч. і соціального характеру), їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; при цьому держава безпосередньо відповідає перед людиною за свою діяльність (ст. 3) [4].

Таким чином, норми ст. 3 Конституції України мають фундаментальне значення для держави, яка свою діяльність має будувати на принципах визнання людини найвищою соціальною цінністю, забезпечуючи усіма засобами можливість реалізації її прав та свобод, відповідаючи перед людиною за свою діяльність. У цьому полягає головна гарантія реалізації громадянами їх конституційного права на соціальний захист.

Приписами ч. 2 ст. 6 Основного Закону України встановлено, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України, а частиною другою його ст. 19 унормовано, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Відповідно до ч. 2 ст. 8

[1] Конституція України має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на її основі і повинні відповідати їй. Дана конституційна норма створює гарантію того, що законодавчо визначений механізм реалізації права громадян на соціальний захист не може суперечити керівним конституційним засадам.

Разом з тим, сутність конституційної засади, якою наша держава проголошена соціальною (ст. 1), розкривається у положенні стосовно державного забезпечення соціальної спрямованості української економіки (ч. 4 ст. 13 Конституції). Так, П. Б. Стецюк зазначає, що це прямий конституційний обов'язок України як соціальної держави і одночасно одна з її базових характеристик (ознак) [4]. Вважаємо, що даний конституційний принцип закріплює провідне місце соціальної складової в економіці, що своєю чергою є гарантією належної реалізації громадянами їх права на соціальний захист.

Окремо слід згадати й про положення ч. 5 ст. 17 Конституції, відповідно до яких держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей. Це є важливою гарантією соціального захисту громадян, які виконують свій конституційний обов'язок щодо забезпечення державної безпеки України та інших. В умовах сьогодення така конституційна гарантія є особливо актуальною.

Варто зазначити, що приписи ст. 46 Конституції, якими визначено право громадян на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом наділяють цим правом виключно громадян України.

Відповідно до ч. 1 ст. 26 Конституції іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Таким чином, вважаємо, що Конституцією у ст. 46 встановлено саме такий виняток і правом на соціальний захист наділено лише громадян України. До цього ж, ст. 22 Загальної декларації прав людини [5] правом на соціальне забезпечення наділяє кожну людину, як члена суспільства. У ст. 9 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [6] також визначено, що держави, які беруть участь у

цьому Пакті, визнають право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування. Ст. 12 Європейської соціальної хартії (переглянутої) [7] визначено, що з метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальне забезпечення Сторони зобов'язуються, зокрема вживати заходів шляхом укладання відповідних двосторонніх і багатосторонніх угод або в інший спосіб і відповідно до умов, визначених у таких угодах, для забезпечення рівності між їхніми власними громадянами та громадянами інших

На залежність соціальних прав людини від економічних можливостей держави звертається увага у ст. 22 Загальної декларації прав людини 1948 р. та у пункті першому ст. 2 Міжнародного Пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. [6].

Крім того, за приписами ст. 55 кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а після використання всіх національних засобів правового захисту – звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Це також є важливими конституційними гарантіями права громадян на соціальний захист.

Узагальнюючи викладене, відзначимо, що Конституція України містить положення, на основі яких ґрунтується соціальний захист громадян в Україні. Водночас, окремі конституційні положення, як ми відзначали, потребують приведення їх у відповідність до приписів міжнародних актів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України № 254к/96–ВР від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Князевич Р.П. Модернізація Конституції України у світлі сучасних викликів / Князевич Р.П. // Конституційна реформа в Україні: новий етап та сучасні виклики. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015 – С. 14–17.
3. Проблеми розвитку конституційного законодавства України : збірник висновків Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанської Комісії) : Пер. з англ. – К. : Парламентське вид-во, 2010. – 498 с.
4. Стецюк П.Б. Окрема думка судді Конституційного Суду України стосовно Рішення Конституційного Суду / Стецюк П.Б. // Вісник Конституційного суду України. – 2012. – № 2. – С. 25.

5. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. // Голос України від 10.12.2008. – № 236.

6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

7. Європейська соціальна хартія (переглянута) № 163 від 3.05.1996 р. // Голос України від 30.11.2006. – № 227.

Назаренко О.Л.

аспірант,

Національна академія Служби безпеки України

ПРАВОВА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

Проблематика соціальних та правових гарантій захисту співробітників оперативних підрозділів та інших учасників оперативно-розшукової діяльності, їх дослідження є одним із найважливіших питань у забезпеченні державної безпеки, ця тема викликає чимало дискусій серед науковців, таких як, К. В. Антонова, О. М. Бандурки, В. Л. Грохольського, Ю. П. Дмитренка О. Ф. Долженкова, Я. Ю. Кондратьєва, М. К. Кузьменко, Д. И Никифорчука, В. Л. Ортинського, М. А. Погорецького, Я. І. Слободяна, І. В. Сервецького, М. О. Шиліна, І. Р. Шинкаренка та ін.

З'ясування правової природи поняття «безпека» як загального терміну в юриспруденції, так і як захисту держави стосовно осіб, які залучені до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності є актуальним для всебічного дослідження юридичної природи правовідносин в сфері забезпечення державної безпеки.

Під час виконання завдань протидії злочинності оперативні співробітники та інші учасники оперативно-розшукових заходів наражаються на небезпеку, пов'язану із загрозою їх життю і здоров'ю. Водночас не всі категорії зазначених осіб перебувають під захистом держави, передбаченим законодавством, що об'єктивно ускладнює роботу із планування та проведення оперативно-розшукових заходів.

Не слід забувати, що правова природа такого роду правовідносин неоднозначна, що вони мають багатогранний характер. До цього ж, деякими науковцями висловлювалися думки про те, що правовідносини,

які виникають в оперативно-розшуковій діяльності, мають державно-правовий, кримінально-правовий, кримінально-процесуальний характер тощо.

Соціальний і правовий захист осіб, залучених до оперативно-розшукової діяльності, є важливим чинником розв'язання складного комплексу проблем підвищення активності громадян у боротьбі зі злочинністю, їх взаємодії з органами Служби безпеки. Разом з тим, підвищується ступінь ризику таких осіб, ускладнюється завдання самозбереження і забезпечення їх безпеки у процесі оперативно-розшукової діяльності.

Поняття «безпека» включає у себе такий стан діяльності, відносно якого існує ймовірність виключення прояву небезпеки або відсутня надзвичайна небезпека. Під безпекою також розуміють стан захищеності особи, суспільства і держави від різного роду загроз, що виходять як з внутрішніх, так і з зовнішніх джерел небезпеки, який гарантує об'єкту і суб'єкту захисту стабільний розвиток, реалізацію прав та обов'язків.

Конституція України є гарантом захисту людини, її життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканності та безпеки. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Ці конституційні положення повністю поширюються на всіх учасників кримінального судочинства та суб'єктів ОРД

Конституційні гарантії в повній мірі поширюються на усіх учасників кримінального судочинства та суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. Гарантований державою захист втілюється перш за все у тому, що співробітництво особи з оперативними підрозділами у виконанні спеціальних завдань оперативно-розшукової діяльності становить собою державну таємницю, охорона якої регламентована законодавством України: «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про державну таємницю» та іншими нормативно-правовими актами.

Захист держави поширюється на всіх осіб, залучених до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, незалежно від форм такого співробітництва, чи то на постійній основі, чи тимчасово, як на основі угоди, так і за усною домовленістю, за винагороду чи безоплатно [1, с. 70].

Для прикладу, Л. О. Кучма поділяє процесуальну безпеку на такі складові:

фізична безпека – це стан захищеності особи від будь-якого неправомірного посягання на її життя, здоров'я, тілесну недоторканність, свободу пересування та вибір місця перебування або проживання;

психологічна безпека – це стан захищеності особи від будь-якого вторгнення в її психічну діяльність у зв'язку з участю в кримінальному процесі, що штучно створює критичну життєву ситуацію у вигляді стресів, конфліктів, кризи і (або) спричинює супутню шкоду її здоров'ю;

матеріальна безпека – це стан захищеності особи від будь-якого неправомірного посягання на її майно, наявні або потенційні доходи та матеріальні гарантії повноцінного учасника кримінального судочинства [2].

Як зазначає А. М. Бандурка, низку злочинів неможливо виявити, розкрити чи розслідувати без залучення окремих осіб до виконання оперативно-розшукових завдань. Криміналізація усіх основних сфер соціально-економічного життя, підвищення організованості й озброєння злочинців визначають дедалі більше загострення їх конфронтації із системою правоохоронних органів [3, с. 35].

Соціально-правовий захист, як система правових норм забезпечує безпеку й ефективність діяльності співробітників оперативних підрозділів та інших учасників оперативно-розшукової діяльності з розв'язання поставлених завдань, а також законність рішень й оперативно-розшукових заходів щодо осіб, об'єктів, які становлять оперативний інтерес, їх соціальну захищеність, а в разі вчинення правопорушення – відшкодування шкоди [4; 5].

Теоретико-правова основа забезпечення оперативно-розшукової діяльності містить класифікацію оперативно-розшукових правовідносин на підставі такого критерію, як суб'єкти які беруть у них участь, а саме:

правові відносини між посадовими особами оперативного підрозділу, що виникають на основі двостороннього зв'язку прав і обов'язків, відповідним розмежуванням повноважень і компетенції, повною обізнаністю про сутність та принципи оперативно-розшукової діяльності, сили, засоби і методи, способи їх застосування, режим секретності;

правові відносини між оперативним співробітником (як суб'єктом ОРД) і особою, яка перевіряється оперативно-розшуковими (найчастіше негласними) методами і засобами;

правовідносини між оперативним співробітником і особою, яка залучається до виконання завдань ОРД на основі добровільності і конфіденційності відносин [6, с. 48-50].

Проте, не зважаючи на вдосконалення чинного законодавства, є досить велика кількість проблем у сфері гарантування особистої безпеки суб'єктів ОРД, які працюють на конфіденційній основі.

Зокрема, новелою Кримінального процесуального кодексу України стало використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні, передбачених ст. 256 Кримінального процесуального кодексу України [7]. У положеннях указаної статті визначається, що особи, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, можуть бути допитані як свідки. Допит цих осіб може відбуватися зі збереженням у таємниці відомостей про цих осіб та із застосуванням щодо них відповідних заходів безпеки, передбачених законом. На нашу думку, в разі залучення такої особи як свідка до давання показань за правилами передбаченої статті грубо порушуються правила організації конфіденційного співробітництва, передбаченого законодавством про оперативно-розшукову діяльність. Так, попри те, що додаткове джерело доказів слугуватиме встановленню ширшого кола обставин з кримінального провадження і доведенню чи спростуванню вини особи, якій винесено повідомлення про підозру, це, з другого боку, ставить під загрозу особисту безпеку допитуваного суб'єкта ОРД.

На сьогодні існує законодавче підґрунтя, достатнє для визначення правового статусу осіб, які беруть участь в оперативно-розшукових заходах, а отже, можуть наражатися на небезпеку і потребують застосування відповідних заходів захисту. Назване положення має бути покладено в основу розроблення правового механізму забезпечення безпеки учасників оперативно-розшукових заходів.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність. Ч. II / О. М. Бандурка. – Х.: Нац. ун-т. внутр. справ, 2002. – 335 с.
2. Кучма Л. О. Інформаційно-психологічна безпека: теоретико-методологічні підходи та дискусії / Л. О. Кучма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.crime-research.ru/library>.
3. Бандурка А. М. Оперативно-розыскная деятельность: правовой анализ : науч.-практ. пособие / А. М. Бандурка, А. В. Горбачев. – К.: РИО МВД Украины, 1994. – 160 с.
4. Глазков В. А. Деякі проблемні питання правового та соціального захисту осіб, які виконують завдання ОРД / В. А. Глазков – II Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 3. – С. 70–73.

5. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою : прийнята резолюцією 40/34 Генеральної Асамблеї ООН від 29 лист. 1985 р. II Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам. – К. : Укр.-амер. Бюро захисту прав людини, 1996. – С. 159–161.

6. Козаченко І. П. Проблеми правовідносин і законності в оперативно-розшуковій діяльності / І. П. Козаченко II Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2000. – № 3. – С. 48–50.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

НОТАТКИ

НОТАТКИ

НОТАТКИ

Наукове видання

**ПРАВО, ДЕРЖАВА ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ
СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ СИСТЕМНИХ РЕФОРМ**

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: Н. Кузнєцова

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 26.09.2017. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 6,51. Тираж 100. Замовлення № 0917-500.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавничий дім «Гельветика»
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.